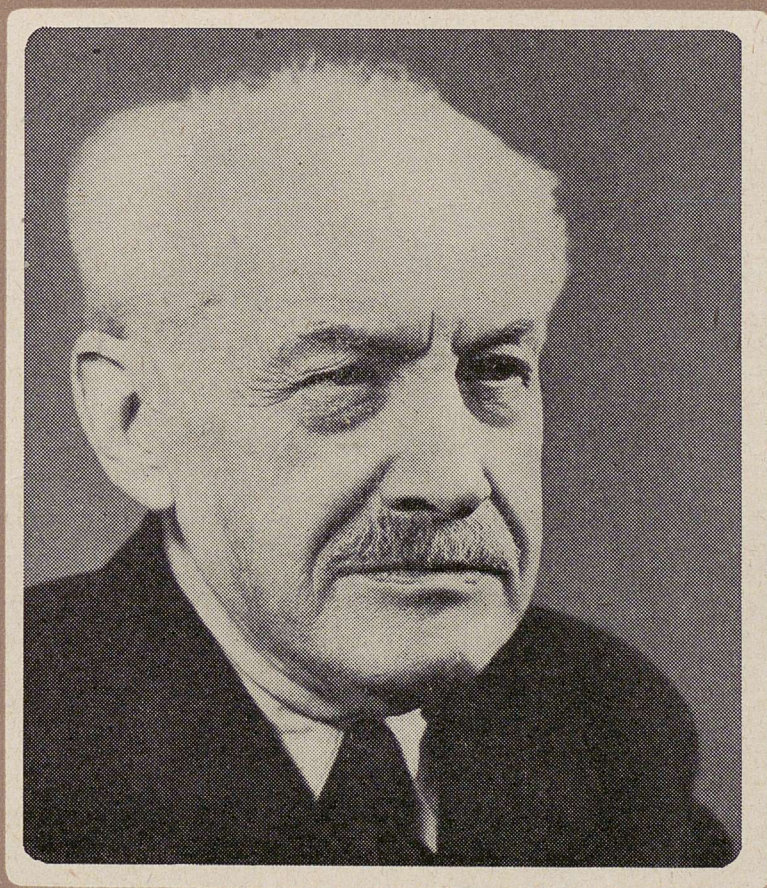

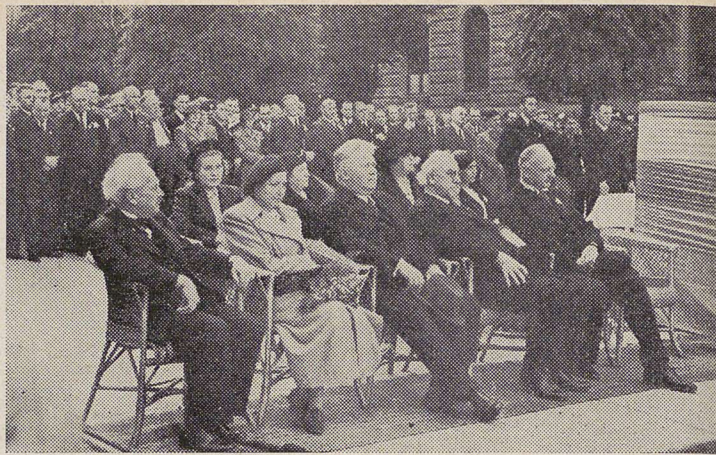
OCHOTNICKÉ DIVADLO

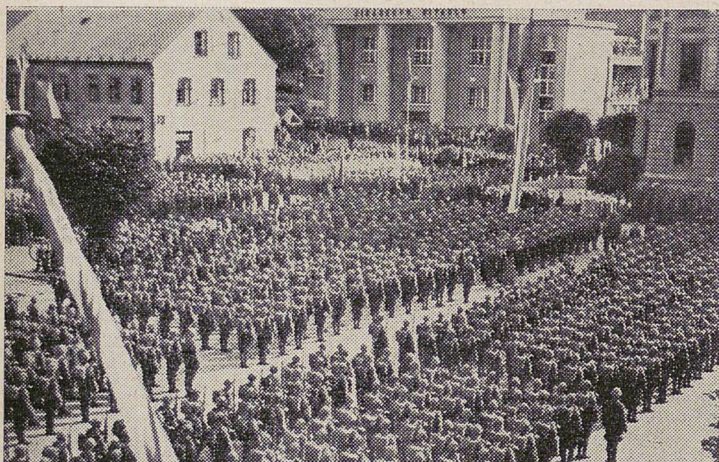
8

ROČNÍK I.

PRAHA 1955 - PNS 527

4

Kyjevský soubor, který hrál na XI. Jiráskově Hronovu Maryšu, tančí při uvítání před divadlem (foto č. 1)

Ze školy režisérů, uskutečněné při XI. Jiráskově Hronovu (foto č. 2)

VII. Jiráskův Hronov probíhal ve znamení družby s armádou (foto č. 3)

Zdeněk Nejedlý na zahájení VIII. Jiráskova Hronova (foto č. 4, obrázek vpravo nahoře)

První soubor JZD (Horní Nová ves) před Jiráskovým divadlem na XXI. Jiráskově Hronovu (snímek dole)

Naše paní Ružena Nasková jako Kateřina v Strojilově hře Rodinná pouta. Na prvním snímku Kateřina z III. jednání (90 let), na druhém z I. jednání (46 let) a na posledním z II. jednání (69 let)

Drazí přátelé!

V slavných dnech radostného hronovského jubilea musím na vás vřele vzpomínat. Jak ráda bych byla mezi vámi, ale churavost nedovolí. A tak aspoň v duchu budu u vás a s vámi. Váže nás odedávna pevné pouto, vždyť tolik herců z povolání začínalo svůj divadelní život u ochotníků, které doba našeho národního probuzení nazývá herci z libosti. Já sama mám na ony doby první divadelní práce, které pak patřila tak velká část mého života a dodnes patří celé mé srdce, vzpomínky, jež nikdy nepovadnou. Kolik milovaných rolí jsem si za těch více než padesát let zopakovala s milými herci z libosti. Bylo mi šestnáct let, když jsem si odvážně zahrála v zahradním divadélku žižkovském dokonce i Maryšu, kterou však jsem nikdy už později nehrála, neboť má cesta pak vedla jinudy. Jaký je to skok od prostého venkovského děvčete ke vznešené Isotě Irské, s kterou jsem po letech cestovala. Svou roli z nejmilejších, Kateřinu Hübscherovou, v celé čtvrti známou pod jménem Madame Sans Gêne, jsem také přišla zahrát do blízké vám Jaroměře. Tato statečná počestná žena z lidu navštívila se mnou mnoho pohostinných měst od severu k jihu i od východu k západu naší vlasti.

K Hronovu samému poutá mne zvláště živá vzpomínka na jedno z mých posledních venkovských představení. (Skončila jsem pak své radostné cestování v Náchodě M. D. Rettigovou.) Bylo to před jedenácti lety. Ještě nám bylo velmi smutno a těžko, ale srdce už hořela pevnou vírou ve vítězství pravdy a práva. Nezvykla jsem si pečlivě ukládat doklady své činnosti a často toho postrádám, neboť jen náhodou mi přicházejí do rukou milé památky. A zvláštní náhodou jsem právě v těchto dnech významného výročí Jiráskova Hronova našla mezi starými památkami program představení v Jiráskově divadle z 29. a 30.

dubna 1944. V sobotu večer a v neděli odpoledne i večer zahrála jsem si v Rodinných poutech milou roli Kateřiny Hájkové, kterou pro mne napsal přítel V. M. Strojil. Rodinná pouta se úspěšně hrála v Prozatímním divadle, které nám nahrazovalo v okupaci uloupené divadlo Stavovské. Program oněch tří představení je tištěn na bílém papíře, má ohnivě červené písmeny a je sytě modře orámován, což groteskně kontrastuje s povinným tehdy německo-českým textem. Unter Teilnahme des Autors měl Spielleitung dr. Kudrnáč a v hlavní roli hrál Mitglied des Nationaltheaters in Prag v Theaterdilettanten Vereinu in Hronow.

Úspěch večera byl nadšený a srdečný jako vždy v tomto půvabném divadle nejdražšího jména, jehož název jediný byl otištěn jen česky. Hrál se nám všem tak ze srdce upřímně, sžili jsme se v těch dnech společné práce jako kdybychom byli jedné krve. Nešálí mne jen líbezná vzpomínka, jistě si i někteří z účastníků osvěží v paměti se mnou náladu vzájemného sžítí v dobách nejneutěšenějších.

Až budu čist, drazí přátelé, o letošních večerech XXV. Jiráskova Hronova, budu vzpomínat znovu a znovu a vím, že vám všem bude ve vlídné budově velkého Mistra stejně slavnostně, hřejivě a krásně, jako bylo v těchto prostorách mně i spoluhráčům před jedenácti lety. Musila jsem vám napsat, přátelé, protože k sobě patříme v dobách dobrých i zlých.

Buďte pozdraveni a zahrejte si v drahém divadle s láskou a se zdarem.

Vaše

Ružena Nasková

ZNAL JSEM ALOISE JIRÁSKA

Nositel Řádu práce DRAHOŠ ŽELENSKÝ, ředitel Národního divadla

Nejpodstatnější, nejhlubší a nezapomenutelné vzpomínky na Aloise Jiráska chovám především ze svých chlapeckých let. Byl jsem žákem Aloise Jiráska na gymnasiu v Žitné ulici. Jaký byl to profesorský sbor! Ředitelem gymnasia byl přísný matematik, vládní rada profesor Dr. František Bayer. Mezi profesory a od primy mým třídním profesorem byl vynikající filolog, autor známého *Vade mecum*, prof. Gustav Zába. Profesor Machát, vynikající zeměpisec, matematik a pozdější slavný astrolog Dr. Karel Hujer, profesor Otakar Zich, autor *Estetiky*, hudební a operní skladatel a mnozí další. První místo v našich chlapeckých myslích však zaujímal náš milovaný profesor Alois Jirásek. Žádný z profesorů, a jak vidíte, byly to nějaké autority, neměl ve třídě takovou kázeň a nedocílil takového prospěchu u svých žáků, jako Alois Jirásek.

Základem k tomuto jedinečnému vztahu byla veliká láska. Láska nás chlapců k Aloisi Jiráskovi. Láska, která byla vyvolána nejen jeho laskavostí, shovívavostí a spravedlivou přísností, ale především tím, že jsme milovali jeho dílo. Byli jsme přesvědčeni, a on nejednou toto naše přesvědčení upevnil, že je to především a hlavně on, který všechno ví o Mistru Janu Husovi, Janu Žižkovi, Kozinovi a vůbec všechno o krásné a veliké minulosti našeho národa. Již před vstupem na gymnasium v našich srdcích byla hluboce zakořeněna láska k jeho dílu a tím, že se stal naším milovaným profesorem, byly denně náš chlapecký zájem a nadšení o toto dílo ožívány. Všichni jsme znali Staré pověsti české, *Psohlavce*, F. L. Věka (který vycházel již předtím ve *Vilémkově Malém čtenáři*) a jiné. Já nadto znal jsem i Jiráskovy hry, neboť můj otec Karel Želenský ve většině Jiráskových premiér hrával a již od nejútlejších svých let divadlo bylo velkou mou láskou. Rodiče mne do divadla vodili na večerní představení a když nezavedli, navštěvoval jsem divadlo tajně. Nevynechal jsem ani jedno představení odpolední a tehdy se v Národním divadle odpoledne hrálo třikrát týdně. Proto jsem několikrát viděl Gera, kde otec hrál Tugomíra, nazzpaměť jsem znal a dodnes znám Lucernu, kde otec hrával Dvořana, Mlynáře Vojan, Vodníky Inemann a Mošna a další nezapomenutelní umělci. Alois Jirásek sám vysoce cenil mého otce jako Zikmunda ve svých hrách. A protože otec hrál i v jiných hrách, znal jsem nejen Kolébku, která by odpovídala chápání mého věku, ale poznal jsem i Otce, ba i Samotu. A proto Alois Jirásek, náš chlapec, „náš milovaný pan profesor“, byl mně ještě bližší nežli ostatním.

Nechť je mi dovoleno vzpomenouti některých maličkostí, které pro mne ovšem zůstávají velkými a nezapomenutelnými událostmi. Bylo to asi v sekundě, kdy začala mi velké potíže dělat latina. Alois Jirásek, aniž by mi před ostatními dával přednost, věnoval celkovému mému prospěchu vzhledem k přátelství k otci zvláštní pozornost. On sám tehdy vyučoval zeměpisu a poněvadž se zajímal o můj prospěch, informoval otce o mých „okénkách“ — čehož výsledkem bylo, že jednoho dne mně otec řekl: „Máš odpoledne ve 3 hodiny přijít do bytu k panu profesorovi Jiráskovi.“ Dech se mi zatajil za prvé strachem, za druhé úctou a za třetí zvláštním pocitem štěstí a určité hrlosti. Ve 3 hodiny odpoledne jsem stanul přede dveřmi Jiráskova bytu v přízemí v Resselově ulici. Na dveřích visítka, na ní napsáno „Alois Jirásek“ Jiráskovým vlastním rukopisem. Byl jsem uveden přes úzkou předsíň do salonku proti hlavnímu vchodu. Jirásek mne přijal se svojí nesmírnou vlídností, domlouval mně, abych zvýšil své úsilí v učení se latině a řekl, že mně pomůže. A do té doby, než jsem svůj prospěch opravil, dvakrát týdně jsem k němu chodil do bytu a on mně vždy nejméně hodinu času věnoval. Letos na jaře byl otevřen Jiráskův byt jako část Jiráskova musea. Po téměř půl století jsem opět stanul

před těmito dveřmi, na nichž stále visí visítka s milovaným Jiráskovým jménem, jeho milovanou rukou vlastnoručně napsaným. V salonku rovněž jako by se nic od těch časů nezměnilo a co všechno mně běželo hlavou, duší a srdcem, nelze ani vypovědět.

Další krásnou vzpomínkou, snad až příliš drobnou, ale hlubokou mám na tuto školskou událost: Asi tři z mých spolužáků a já jsme měli na programu cvičení svých podpisů. Každý jsme své jméno psali různými styly a formami, předstihovali jsme se v originalitě svých podpisů, takže jeden byl kolmo, v druhém písmena skloněna doprava, v jiném se kácela doleva, iniciálky jsme umně kombinovali a na konci podpisu jsme vytvářeli bohaté a bizarní škrty. V jedné hodině, kdy přednášel právě Alois Jirásek, archy s těmito podpisy jsme si tajně pod lavicemi podstrkovali. Alois Jirásek zpozoroval náš neklid, ptal se, co tam děláme, přistoupil k nám a archy si námi dal předložit. Dlouho se díval, kroutil hlavou a ptal se nás po důvodech naší činnosti. Každý z nás byl sběratelem autogramů a tato touha po originalitě byla způsobena skutečnou rozmanitostí podpisů, mezi nimiž figurovaly podpisy tehdejších mladých básníků, herců, hudebníků a pod. Potom Jirásek promluvil. S úsměvem nám vyložil, že napřed se musíme něčím stát a potom teprve — až v druhé řadě že náš podpis nás zastupuje, když se k něčemu zavazujeme, nebo něco plnou vahou svého jména potvrzujeme. Upozornil nás, že nejdůležitější na podpisu je, aby byl čitelný a ne ozdobný. A ihned nám dal za příklad jasný, zřetelný a prostý podpis Bedřicha Smetany. A my všichni jsme v tom okamžiku viděli i krásný, čistý a zřetelný podpis Jiráskův.

A ještě jednu vzpomínku, která charakterizuje Aloise Jiráska v celé jeho skromnosti.

Šel jsem s otcem, bylo mně kolem deseti let, procházkou po nábřeží. U Štítkovských mlýnů potkali jsme Aloise Jiráska. Mezi jiným mému otci říkal: „Víte, milý příteli, mám velikou bolest. Nerad o tom mluvím, abych nevypadal jako člověk domýšlivý, ale vás se mohu na to aspoň zeptat. Proč Národní divadlo tak málo hraje moje hry? Stále vidím na repertoiru jen Vrchlického a zase Vrchlického a Jirásek jako by neexistoval.“

Nepamatuji se, co o věci dále bylo hovořeno, ale nezapomenu na to, že po rozloučení s Aloisem Jiráskem v podjezdu u Národního divadla setkali jsme se s mohutnou postavou v širokém klobouku, s rozevřatými vlasy a vousy: Jaroslav Vrchlický. — A již podjezdem hlahlol vstříc mému otci jeho hlas: „Dobře, že vás vidím, drahý kamaráde, už nehodlám dále mlčet nad touto nespravedlností, co se děje v Národním divadle. Vždyť vy tam jiného autora neznáte než Jiráska. Pořád jen Jirásek a Jirásek, jako by Vrchlický nic nenapsal.“

Jirásek skromně — Vrchlický bouřlivě, přestože byl hrán tehdy více. Vzpomínka na to jasně ukazuje, jak velící umělci tak jako to dovedou dnes, i tehdy dovedli být dětinští.

Když později já sám již jsem byl u divadla (a několik let jsem u divadla venkovského), Alois Jirásek na mne nezapomněl a když se v r. 1919 v Národním divadle nově studovala jeho *Vojnarka*, vyžádal si, abych mohl v Národním divadle vystoupit v roli Antonína.

Posledně osobně jsem se setkal s Aloisem Jiráskem v Praze zase na nábřeží, když byl chorý a slabý, ale přesto se živě zajímal o můj život a dovedl vzpomínat na krásné chvíle, kdy nás chlapce učil. Zvlášť se rozpovídal o tom, jak to byla naše třída, která měla tak velké potíže s tehdejší katechetou Dr. Ehmem, který nezastřeně — hlavně v přestávkách na dvorečku c. k. gymnasia v Žitné ulici — chodil se žáků vyptávat, co nám povídal pan profesor Jirásek. — Že o husitech, to jsme vždy zamlčeli.

PŘÍPAD KOMISAŘE RYBITSCHKY

— ADOLF BRANALD —

POVÍDKA PRO „OCHOTNICKÉ DIVADLO“

Císař se náramně zlobil. Místodržitelské oběžníky přicházely teď s úpornou pravidelností. Na každý oběžník svolal hejtman malou poradu. Říkal tomu žertovně „rodinná porada“ — ačkoliv komisař Rybitschka se ještě nevyjádřil.

Poslední oběžník zněl obzvláště roztrpčeně.

„Došlo to tak daleko v království českém“ — psal místodržitel — „že orgánové vládní, když s největší mírností zakročovaly, s posměchem odbývány, ano ba tělesně poškozovány jsou.“

Bohuslava lehce vykřikla. Okresní policejní komisař Rybitschka stáhl okraj zvarhánkovatělé bluzy a ujistil Bohuslavu pohledem: žádné strachy, drahá, ještě jsem tu já!

„K potlačení srocování musela být v některých okresech povolána vojenská pomoc“ — psal místodržitel.

„Bravo!“ řekl krátce komisař Rybitschka.

Hejtmanka otřela batistovým kapesníčkem čelo a vydechla: „Lůza!“

„Vláda je nucena omezit dále právo spolčovací. Ukládáme okresním hejtmanstvím zvýšenou bdělost. Na den šestnáctého května chystá se v Praze provokativní demonstrace u příležitosti položení základního kamene k tak zvanému národnímu divadlu. Vyzývám okresní hejtmany, aby ve svých okresech nenápadný vliv na jmenování delegací vykonávali, nechať to jsou osoby spolehlivé dbali a znění tohoto oběžníku v úplné tajnosti zachovali.“

Hejtmán položil oběžník s respektem na plyšovou pokrývku. Opřel se pohodlně o lenoch křesla a bloumal vodovými očima nazdařbůh po vyšívaných lambrequinech. Pak se mu v unavenou mysl znova vetřel rozkaz. Zvýšená bdělost! Napřimil se, zamrkal bezbarvými víčky a zabodl zrak do oběžníku.

„C. k. zemský místodržící Arnošt svobodný pán Kellersperg“ prohlásil uctivě a zůstal vzpřímeně, nepohnutě sedět.

„Jsou to buřiči,“ vztyčila hejtmanka ukazovák s kořalovým prstenem.

„Nikde, v žádné jiné zemi nedělali si divadlo jenom tak i d i. Vždycky si ho nechali postavit od císaře pána.“

„U nás si ovšem může postavit tyjátr každý Wenzel ze Lhoty,“ poznamenal ironicky komisař Rybitschka, ale Bohuslava sklopila rozpačité zrak. Četla Douchovy básně a říkala si vlastenka.

„To, prosím, nemá nic společného s ryzím vlastenectvím,“ spěchal ji ujistit komisař Rybitschka. „Nám nemusí nikdo říkat co je vlastenectví. Ale pořádek je pořádek.“

„Ano,“ řekl nehlučně okresní hejtmán a přejel dlaní oběžník.

„Ano,“ řekla poslušně Bohuslava a opět se usmála.

„Měli bychom rozhodnout, kdo pojedje do té Prahy,“ vrátil se k oběžníku hejtmán. Komisař Rybitschka přešel k oknu, aby mu bylo vidět lépe do tváře. Ostatní zůstali v hlubokém zamyšlení na svých místech. Bohuslava pozorovala kradmo svého snoubence. Měl tuhou navoskovaný knír a uhlazenou patku, jako svůdce žen Alfred Schärdeneg z románu Die verliebte Lisbeth.

Náhle se komisař Rybitschka postavil do pozoru a cvakl po oficiírsku podpadky.

„Ich hab eine Idee!“ zvolal, vypjal prsa a ohlásil: „Do Prahy pojedje milostivá paní a slečna Bohuslava.“

Nejdříve pochopila hejtmanka. Rozvlnila krajkované poprsí, tupovala rozčileně kapesníkem špičku nosu a vybídlá pohledem komisaře jen aby mluvil dál.

„Milostivá paní je význačnou členkou ochotnického spolku Vlastimil. Nemohou vyslat vhodnější reprezentantku. Apropos — slečna Bohuslava pojedje jako druhá delegátka.“

„Charmant,“ řekla poslušně Bohuslava.

„Já nevím“ — ozval se hejtmán a zakroužil ukazovákem kolem těsného límce.

„Jistě to bude odhlasováno,“ ujistil je komisař Rybitschka.

Ale nebylo. Do Prahy jel učitel Alois Ježek a koželuh Kroupa Antonín. Členové Vlastimila je vyprovázeli na nádraží s lampiony. Paní hejtmánová i dcera Bohuslava vystoupily z ochotnického spolku.

Delegáti se vrátili až za tři dny, ale jejich oči byly ještě plné čerstvých obrazů. Vyprávěli. Učitel Alois Ježek podle notýsku, kam všechno pilně zapisoval. A koželuh Antonín Kroupa z paměti, neobroušeně, možná i nedosti přesně. Zato však se štávoval.

Tak seděli kolem stolu v prosté šatně spolku Vlastimil a nad stolem klusalo banderium v krajích ze všech koutů vlasti. Slavnostní ohňostroj ozařoval znaky koruny české. Vítr se opíral do praporů. Pod zeleným chvojím kámen a kolem něho miláckové národa, Smetana, Neruda, Hálek, Tyrš, a herci, a Barák, a Palacký. A potom zpívaly zástupové sladkou českou hymnu a Sladkovský jim přikázal: „Vy, tisícové, jež jste svědky věčně památné naší slavnosti dnešní — jdětež a zvěstujtež veškerému národu našemu, že položen jest základ slavného díla!“

V závěru té památné schůze spolku Vlastimil dal koželuh Kroupa návrh, aby také oni poslali kámen na stavbu Národního divadla. Požádali hejtmána o souhlas, ale věc se jaksi kdesi zdržela a mezitím přijel do Prahy císař. Nikoliv kvůli divadlu. Světit most. Jel v průvodu arciknížat a maršálků lhostejnými pražskými ulicemi, bez špalíru, docela potichu. Večer na hostině řekl Čechům: „Pocítíte brzy následky tohoto nebezpečného počínání.“

Tentokrát držel slovo. Dal zavřít sedm set malých i velkých rebelantů, zastavil sedm politických časopisů a vyhlásil výjimečný stav. Posádky měly pohotovost. Místodržitel posílal teď každý den dva oběžníky.

„Já jim dám kámen!“ zvolal nadšeně komisař Rybitschka a přečetl hejtmánovi čerstvý oběžník: „Od nynějška budtež považováni za průvodce ve smyslu paragrafu třicet i shromažďování všeliké odvahy kamene a jiného materiálu na tak zvané národní divadlo.“

Hejtmán zamítl žádost ochotníků, ale učitel Alois Ježek — a zvláště pak koželuh Antonín Kroupa — nedali pokoj.

„Když nesmíme dovézt kámen — budeme hrát pro národní!“

Všichni vstali a tleskali. Učitel ještě doporučil, aby sehráli Tylova Husa a velmi je přemlouval, když váhali a namítali, že je v té hře moc lidí a že by na to asi nestačili.

„Je nás dvanáct a dohromady jsme ještě nic kloudného nesvedli.“

„Je nás celé město!“ postavil se koželuh Kroupa na učitelovu stranu a když pořad váhali, udeřil pěstí do stolu: „Mordhadrydudy — vždyť je to pro národní!“

Místodržitel dosud nevydal takový oběžník, kterým by se zakazovalo hrát divadlo. Hejtmán se šel zeptat okresního soudce Adalberta Wurmse, který sloužil už čtyřicet let u všech soudů monarchie a nade všechno nejraději studoval fermány, výnosy, dekrety a cirkuláře. Protože měl rád jistotu, klid a pořádek.

„Znáš! Znáš precedenční případ,“ řekl nevzrušeně a sáhl po tabatěrce se siluetou Immanuela Kanta. „Sedlčanský hejtmán zakázal minulý týden ochotníkům ve Voticích představení ve prospěch dostavění národního divadla. Svůj zákrok zdůvodnil takto: ochotnická divadla

jsou povolena jen k dobročinnému účelu. Tak zvané národní divadlo ten účel nemá. Puncto. Číslo dekretu osm sedm devět lomeno římská šest.

Hejtman přijal nádavkem šnupec, poděkoval a zavolal si ochotníky.

„Dobrá,“ řekl koželuh Kroupa, když vyslechli hejtmana. „Tak tedy budeme hrát jen tak obyčejně. Ne pro národní.“

A tak byl hejtman tam kde dřív.

Ještě po schodech prozradil koželuh ochotníkům svůj záměr: „Co mu budem věšet na nos, panákoví. Peníze pošleme do Prahy tajně a je to.“

Rozběhli se po domech a po chalupách, neboť nepotřebovali jenom herce, ale také oblečení, rekvisity a hlavně peníze do začátku. Na plakáty, na bilety, na hasiče, na světlo. A protože divadlo opravdu milovali a protože měli srdce samou láskou k dobré věci až vařící, podařilo se jim získat celé město. Ten dal krejcar, ten zlatku. Ten slíbil namalovat kulisy, ta zase kus plátna na všeli jaké ty starodávne kvanty, protože všechno, od křumpálů Martina Křídělka, zvonika v kapli Betlémské — až po královskou Zikmundovu korunu museli spíchnout, slepit a ukovat sami. Husa hrál učitel Alois Ježek. Měl postavu, výmluvnost a omlubu lidí. Jana Žižku si nedal vzít koželuh Antonín Kroupa. Režník Cion bude hrát papeže, královnu Žofii Kroupová a Lupáče student Korínek. Zrzavý holič Ptáček se těšil na Zikmunda, a o Štěpána z Pálče se strhla dokonce šarvátka mezi truhlářem Bezdičkem a pivovarským závozníkem Votrubou.

„Taková bída s nouzí! Učesat se to pořádně neumí a chce hrát královnu!“ rozhořčila se hejtmanka.

„Skandál!“ usoudila Bohuslava.

„Zakažte představení!“ žádal komisař Rybitschka hejtmana.

„Ano,“ přikývl slabě hejtman a šel se zeptat soudce Wurmsa. Rybitschku vzal pro jistotu sebou.

„Nelze jen tak mírnixtýrnix zakazovat,“ upozornil je soudce, znalce oběžníků. „Zbraslavský Obentraut zakázal třebotovským občanům provozovat divadelní hru z ochoty. Představenstvo obce se odvolalo a místodržící zákaz zrušil. Číslo jedací sedm šest tři lomeno dvanáct.“

„My —“ odporoval statečný Rybitschka.

„Ne my — ale vy,“ přerušil ho soudce Wurms. „Vy-dávání takových zákazů spadá v této pohnuté době do policejní kompetence. Viz výnos dvorské kanceláře z ledna, číslo jedací devět pět ka fá lomeno tři. Zakazovat byste musel vy, kolego policejní komisaři. A vy byste nesl plnou odpovědnost. Verstanden?“

„Jawohl!“ odsekl komisař Rybitschka, přitáhl okraj blůzy a prohlásil: „Zakážu představení!“

„Zakáže představení,“ opakoval hejtman a odehnal s bronzového kalamáře mouchu.

„Jste kurážný,“ přiznal soudce Wurms a sáhl po Kantovi. „Vysokomýtský komisař Bažant taky zakazoval. V noci ze soboty na neděli byl nalezen na silnici v bezvědomí. Odvezli ho do nemocnice. Zmiňuje se o tom důvěrný oběžník číslo sedm tři lomeno A.“

Nastalo ticho. Moucha, které hejtman nepopřál odpověd, poletovala teď kolem nehybného nosu komisaře Rybitschky. Špička nosu lehce zružověla. Jinak byl komisař nápadně bledý.

Soudce Wurms se otcovsky usmál. „Jste ještě mlád. Nešika. Dovolte, abych vám poradil. Českobrodský školní dozorce František Janda zakázal milčíckému učiteli Arnoštu Jezdinskému vystoupit v představení divadelních ochotníků v titulní úloze Tylova Husa. Shoda okolností, co? Ještě zajímavější je důvod. Řečené divadlo svým utrhavým obsahem směřuje na újmu svaté církve katolické.“

Hejtman potřásl Wurmsovi radostně rukou. Komisař Rybitschka salutoval, ale v očích měl chlapeckou vděčnou vláhu.

Městečko si strojilo svou slávu a učitel přednášel dětem Husovy monology. A když začaly zkoušky, seznamovalo se s Tylem celé město a celé město rozumělo tajemným narážkám a lidé si na setkání citovali obzvláště pěkné věty. Snad nejvíce se jim líbila ta Husova z rozmluvy s Jeronymem: Chci-li zvítězit — mu-

sím vytrvat! A každý kluk chtěl být Husem a holič Ptáček (Zikmund, poradný císař) našel každého rána na dřevěné okenici výkladu hanlivé nápisy, které ho, ku podivu, potěšily.

Vzrušením rozechvěné městečko dočkalo se konečně svého velkého večera.

„Stramm!“ řekla hejtmanka, když se jim přišel komisař Rybitschka ukázat v nové uniformě. Byl opásán šavlí a pod paží držel čáku. Prohlížela si ho lorgnonem a myslela si: „Dovedeš sekýrovat, synáčku. Budeš chtít prosadit vždycky svou — ale Bohuslava si tě už ochotí!“

„Buďte na sebe opatrní!“ žádala Bohuslava a kousala rozčileně kapesníček.

„Ano,“ řekl otcovsky hejtman, a komisaři Rybitschko-vi se zalíbilo v této chvíli, chtěl ji prodloužit a zacitovat — po vzoru soudce Wurmsa — nedávny oběžník místodržitele: Došlo to tak daleko v království českém, že orgánové vládní, když s největší mírností zakročovaly, s posměchem odbývány, ano ba tělesně poškozovány jsou.

„Ale na mě si nepřijdou!“ dodal, cvakl podpatky, udeřil dlaní na koš kordu a břitce se uklonil.

„Přijďte nám říct, jak to dopadlo!“ vyběhl ho na prahu hejtman a hejtmanka naznačila: „Čekáme s večerí.“

„Jsem hned zpátky.“ A ještě je ujistil: „Hrát se nebude!“

Sál byl přeplněn a mnoho lidí zůstalo venku. Ale neodcházeli. Vítili Jana Žižku z Trocnova, mistra Jana a Markétu, jeho matku, právě tak vše jako římského papeže Jana Dvacátého třetího, císaře Zikmunda a Roberta, biřice kostnického. Přicházeli s kostymy, pečlivě přezhelenými, přehozenými přes ruku a lidé jim dělali místo a volali: „Ústupte — ať si papež nepomačká faldy!“

Když přišel komisař Rybitschka nevolali nic, ale ticho, kterým ho přivítali bylo ostřejší než fanfáry.

Těsně před začátkem zaklepal na dveře divadelní šatny obecní sluha. Odevzdal učiteli velikou obálku s kulatou pečeti K. u. K. Bezirks-Schulinspektorát. Učitel přečetl dopis, pak vložil papír zpátky do obálky a mlčky podepsal receptis o přijetí listu.

„Copak?“ zeptal se koželuh Kroupa, ale učitel odpověděl trochu chraptivým hlasem: „Nic. Měli bychom začít. Lidé jsou netrpěliví.“

Pak si sedl k zrcátku a honem si lepil vousy, ale nešlo mu to, ruka se chvěla. Měl dvě děti a mladou ženu.

Koželuh Kroupa viděl tu ruku i úřední pečť. Vzal dopis, ležící vedle učitelova zrcátka a přečetl si poselství školního dozorce, kterým se učitelu Aloisu Ježkovi zakazuje hrát v neznabožské hře Josefa Kajetána Tyla.

„Sprostáctví!“ prohlásil a dříve než mu v tom mohl učitel zabránit, stál koželuh Kroupa před oponou a přečetl dopis lidem.

Všichni naráz pochopili, že poselství Ferdinanda Bastla, školního dozorce, se týká nejen učitele Ježka, ale jich všech. A když jim Jan Žižka oznámil, že mistr Jan nehodlá uposlechnout rozkazu Ferdinanda Bastla a že hrát bude, přijali tou zprávu s nadšením.

A potom začali pískat a komisař Rybitschka opustil své místo v prvé řadě a vyklidil raději bojiště, protože mu v té chvíli tanul na mysli právě jen ten známý oběžník, hovořící jasnou řečí o tělesném poškozování vládních orgánů.

Hrálo se a byla velká sláva a u hejtmánů šli spát až pozdě k ránu. Komisař Rybitschka chtěl ještě v noci povolát vojsko. Hejtmanka souhlasila, ale hejtman mlčel. Bohuslava plakala. Ke čtvrté s půlnoci přijal hejtman kompromisní návrh komisaře Rybitschky. Městu se musí ukázat tvrdá pěst. Školní dozorce bude telegraficky vyrozuměn o vzpouře učitele Aloise Ježka. Ochotníci budou do jednoho pohnáni k odpovědnosti. Pro přečin uvádění nadřízených v nevědomost. Pro zločin pobuřování obyvatelstva. Pro zločin napomáhání ke vzpouře.

Druhý den časně ráno vyvěsil obecní sluha na černou tabuli hejtmanství vyhlášku. Veřejné obeslání všech účinkujících. Vedle vyhlášky visela divadelní cedule včerejšího představení — aby nebylo omylu. A současně vyběhl z hejtmanství posílák a začal obcházet všechny: Zikmunda, císaře Německé říše. Václava Čtvrtého, krá-

le českého. Římského papeže Jana Dvacátého třetího i Martina Křídělka, zvoníka v kapli Betlémské. I mistra Jana, kterého našel ve škole při vyučování české mluvo-
vědy.

Dostavte se. Do čtyřiaadvaceti hodin. Vysvětlete. Ob-
síлка. Výslech. Zákaz. Kriminál. Pokuta. Rybitschka, okresní policejní komisař.

Přišli do jednoho.

První vstoupil do úřadovny Štěpán z Pálče.

Rybitschka vyslychal: „Jste Antonín Votruba, naro-
zený šestého —“

„Jsem Štěpán z Pálče,“ řekl hrdě pivovarský závozník.

„Nehrajte si se mnou,“ varoval komisař Rybitschka.
„Jsem ostrý jako břitva!“

Pak zavolal dalšího.

„Kdo jsi?“

„Katův holomek,“ prohlásil bezelstně šestnáctiletý bed-
nářský učeň Josef Trojníček. Komisař Rybitschka popu-
zeně vstal.

„Co tady chceš?“

„Já jsem ten třetí holomek vlevo. Hrál jsem včera —“

A přicházeli další a další. Královna Žofie, pan Vok z Valdštiny i Markéta, matka Husova. A kardinálové, holomci, lid pražský a kostnický a bylo jich množství nečekaně. Přišel řezník Cion s plechovým papežským prstenem i student Kořínek a mnoho žoldnéřů i prostého lidu obojího pohlaví.

V poledne přišel, jako kdyby se nechumelilo, učitel Alois Ježek. Komisař Rybitschka poslal ven sluhu a na-
řídil, aby na chodbě byl klid. Zůstali sami. Rybitschka, učitel a císař.

„Jste si vědom —“ zahájil komisař výslech, na který se celou noc těšil.

„Jsem,“ přikývl zdvořile učitel a přátelsky vybídl ko-
misaře: „Jenom rychle zapisujte, pane komisaři. Nerad bych vás zdržoval, je nás tam dole ještě moc.“

Komisař Rybitschka vstal a šel k oknu. Před hejtmán-
stvím stálo množství lidí.

„To je provokace!“ vykřikl komisař a vrátil se rychle ke stolu.

„Taková hra potřebuje lidi,“ namítl nesměle učitel.

„Chcete snad drze tvrdit, že všichni hráli?“

„Byl jste přítomen, pane komisaři?“ odpověděl učitel otázkou a zapochyboval: „Budete jim to těžko dokazo-
vat.“

Císař nad pendlovkami se tvářil rozmrzele, ale ten po-
hled nepatřil učiteli Aloisu Ježkovi.

„Nehrajte si na hrdinu!“ nasadil Rybitschka koman-
dérský tón. „Dám vás zavírat, až zčernáte.“

Učitel se patrně zalekl, neboť hleděl mlčky na klo-
bouk, který držel v ruce. Potom naráz zdvihl hlavu a tiše řekl: „Kdepak hrdina, pane komisaři, to ne, to mě ani nenapadlo. To spíše oni —“

„Jděte! Ještě si spolu promluvíme!“ nařídil komisař a hlas mu přeskočil.

— To je ten pravý. Toť jeden z rebelantů, o nichž hovoří mistodržitelův oběžník. Došlo to tak daleko v království českém...

Teprve nyní posedla ho pravá bláznivá sveřepost ma-
lých velikanů. Až dosud si s mocí jenom pohrával. Bral ohledy. Teď jim ale ukáže. Zachová se jako statečný císařův voják a naplní kriminál k prasknutí. Hlava mu třeštila. Kdyby tu alespoň někdo byl! Svědek jeho statečnosti. Bohuslava, chladná ručka, obdivné slovo. Je sám — sám proti celému městu! Zarazil se. Císař se tvářil ještě rozmrzeleji než dříve, jako kdyby vyčítal: — a co já, komisaři Rybitschko?

Vrátil se rázným krokem ke stolu a vykřikl: „Další!“

O patro výše stála u okna hejtmanka.

„Ten pitomec!“ zvolala rozhořčeně a ukazovala Bo-
huslavě na stále rostoucí množství lidí. „Máme po re-
putaci. Podívej se, je tam i lékárníková — a radní Bou-
zek — slyšíš — Franci! Franci!“

Hejtmán se už z okna ani nedíval. Seděl ve stínu po-
kojové palmy a snažil se nemyslet na nic.

„Musíš hned dolů!“

„Musíš dolů, tatínku!“ přidala se uplakaná Bohuslava, ale otec se nehýbal. Nechtělo se mu. Kdosi zazvonil. Známí od Lipy. Radní Paroubek, Bouzek, mlynář He-
vera.

„Poslyšte, hejtmane — neměli byste toho nechat? Vždyť tohle k ničemu nepovede a všechny dát zavírat nemůžete. Považte — pekaře, řezníka, dělníky, učitele, kloboučníka — i farář tam stojí dole mezi nimi. Konec konců jsme přece všichni vlastenci — nebo nejsme?“

„Jsme,“ přisvědčil hejtmán a díval se lítostivě na opu-
štěnou lenošku. Zatracený Rybitschka! A protože se ho bál, řekl rozpacitě: „Ale úřad je úřad.“

Další a další přicházeli, vystupovali po schodech na-
třených bílou hlinkou a hlásili svá jména a povolání.

Kardinál Angeli, krásné paní královny družiny, mni-
ši, biřicové, měšťané a holomci. Celé město chtělo být při tom. Celé město táhlo za jeden provaz a bylo to tak pěkné stát na straně mistra Jana...

K večeru, když skončila práce v koželužně, přišli děl-
níci.

Bylo zapsáno už tři sta osmdesát lidí a hromada pa-
píru před komisařem Rybitschkou povážlivě rostla.

V osm hodin večer omdlela hejtmanka a hejtmán mu-
sel tedy dolů. Komisař právě vyslychal Pátera Blažeje z řehole minoritů. Hejtmán s ním hrával U lípy bulku. Chudák Šarapatka — politoval faráře, ale slyšel jeho zvůň, téměř veselý hlas: „Ano, pane komisaři, hrál jsem divadlo — a hrál jsem ho rád.“

Odešel a na hejtmána se ani nepodíval.

„Nepřeháníte to?“ odvážil se zeptat hejtmán. A ko-
misař přikývl. Byl už pořádně na měkko, ale nevěděl jak všechno skončit, jak zastavit lidskou lavinu, jak ode-
jit s bojiště se ctí.

Čtyři sta deset.

Čtyři sta jedenáct.

Nemohl už zastavit rozjetý stroj.

V devět večer se vrátil soudce Wurms od přelíčení z krajského města. Byl nezvykle rozzloben, šel rovnou ke komisaři a klapal tabatěrkou. „Co vás to napadlo, nešťastníku!“

Komisař se postavil do pozoru, nahrbeně, unaveně. Chtěl něco říci, něco citovat, opřít se o výnos — ale brada se mu chvěla a jazyk se blábolivě obracel v ústech.

„Sedněte si, vy třasořitko,“ řekl opovržlivě soudce a mluvit přišel k hejtmánovi: „Až se tohle dozví Praha, udělají tam pisálkové z toho případ. Případ komisaře Rybitschky — už to vidím, tučná písmena přes celou první stránku! Půl monarchie se nám vysměje a druhá půlka nás bude proklínat.“

„Císař —“ vyhrkl konečně komisař Rybitschka zaklí-
nadlo a stáhl okraj zvarhánkovatělé bluzu. Soudce Wurms přistoupil až k němu — snad také proto, aby vyřčené slovo zůstalo jen mezi nimi.

„Císař se na vás vykašle — vy trole! Mohu vám otlouci o hlavu padesát výnosů, z kterých se dozvíte, co dělá císař s takovými pitomci jako jste vy!“

Snad hejtmán opravdu soudce Wurmse neslyšel.

Snad jenom předstíral, že studuje Rybitschkovy pro-
tokoly.

Sotva však Wurms domluvil, odhodil hejtmán popsané papíry na stůl a šel beze slova ke dveřím. Lidé se roze-
stoupili a hleděli za ním. Šel pomalu se schodů, prů-
jezdem, osvětleným spoje jedinou lucernou, až na ulici. Lidé mu dělali místo. Zůstal stát před černou tabulí s vy-
hláškou. Tam chvíli váhal a vypadalo to, jako když vy-
hlášku pozorně čte. Ale to přece nemohl, byla už pořádná tma.

Pak vztáhl ruku, strhl vyhlášku a chvíli ji tak držel těsně u tabule, ve výši očí, jako kdyby nevěděl, co s ní. Jen chvíli. Už se obrátil a šel zase zpátky, průjezdem po schodech nahoru a neustále držel vyhlášku před se-
bou. Snad se jí ještě bál.

Teprve když za sebou zavřel dveře a byli opět sami jen oni čtyři, hejtmán, Wurms, Rybitschka a císař, sba-
lil vyhlášku v papírovou kouli, hodil ji přes rameno ně-
kam za sebe, a sklesle řekl: „Takový klid tu byl. A kdo teď bude hrát se mnou bulku...“

SEDMDESÁT LET OCHOTNICKÉHO DIVADLA V DOBRÉ

JAROSLAV HLADKÝ

Ochotnické divadelnictví je svým významem, rozšířeností a bohatou historií jedinečným zjevem v životě našeho národa. Není snad u nás větší vesnice, kde by nevznikl ochotnický soubor v době, kdy byly vesnice jen velmi spíše navštěvovány hereckými kočujícími společnostmi a kdy bylo velmi špatné spojení s městy. Dělnická ochotnická divadla vznikala hlavně v době rodícího se dělnického hnutí a v dobách jeho prvního pronásledování tehdejší státní mocí.

Před sedmdesáti lety začíná u nás růst dělnické socialistické hnutí. Je to v době, kdy pracovní doba na dolech byla dvanácti až čtrnáctihodinová a kdy v hutnickém průmyslu byly pracovní podmínky dělníků ještě strašnější. Neorganizované vzpoury dělníků byly snadno kapitalisty a vládní mocí potlačeny. Stávky měly krátké trvání, byly to jen výbuchy zoufalství, které byly snadno likvidovány. Objevují se však první červánky. Roku 1878 se schází v Břevnově za vedení J. B. Pecky a Ladislava Zápotockého první sjezd českého dělnictva, který zvolil L. Zápotockého za redaktora časopisu *Budoucnost* a Pecku za redaktora časopisu *Dělnické listy*. Tento první sjezd československé sociální demokracie vyvolal se strany rakouských úřadů vlnu pronásledování. Účastníci sjezdu byli po hnání před soud a odsouzení. Vlna persekuce dělnického hnutí se vzedmula. Již v roce 1881 dochází k procesu jedenatřiceti socialistických pracovníků, mezi nimi i proti Zápotockému a Peckovi, kteří jsou odsouzeni k velkým trestům pro porušení úcty k císaři. V roce 1882 se uskutečňuje další proces proti kladenským vedoucím dělnického hnutí.

V době tohoto policejního teroru se dělnictvo a pokračová veřejnost brání bojem za obecné hlasovací právo. V tomto boji má významnou funkci kulturně uvědomovací práce, umožněná zakládáním vzdělávacích, čtenářských a ochotnických spolků.

Tak vzniká také v malé obci Kladenska v Dobré ochotnický spolek, jehož tvůrci jsou dělníci, zaměstnaní v kladenských hutích a dolech, i zemědělci. Byl mezi nimi Jan

Kalous, který poznal kulturní život v Praze, a docházel mezi ně bývalý herec Jiří Landa. Leží přede mnou zažloutlé listy sešitu, kde je nápis: *Ochota Doberská*. — Je to režisérská kniha, která také obsahuje zajímavý seznam divadelních her, ve spolku provedených. Je tam Šamberk, Stroupežnický, J. K. Tyl, Klicpera, ale i Shakespeare. Dále je připojen seznam herců, kteří účinkovali od 17. V. 1885 až do 31. XII. 1890. Je uvedeno 17 žen a 25 mužů — ensembl byl tedy dost veliký. Na počátku r. 1885 objednali potřebné divadelní knížky a započali se stavbou jeviště v hostinci u Hladkých. Rozepsány podle tehdejšího způsobu úlohy, vyhledání herci a začíná studium první hry, Šamberkovy komedie Palackého třída č. 27.

První představení se konalo v neděli 17. května 1885. V sobotu byla generální zkouška a v neděli celá obec hořela zvědavostí, jak ten týjátř provedou. Přišli se na Doberský podívat i z okolních obcí. Sál hostince byl zaplněn do posledního místečka a mnozí se museli spokojit místem k stání v sousední místnosti. Úspěch byl veliký a proto přikročeno ke studiu dalších her. 11. dubna 1887 provedli doberští ochotníci Tylovu hru *Strakonický dudák*. Poslední záznam je v této režisérské knize z r. 1889.

V práci prvních ochotnických průkopníků pokračuje zábavní a podporující spolek „Dobromil“. Nastupují noví ochotníci i noví vedoucí. Přichází lesník z Dobré František Málek, který se dokonce pokusil o napsání hry „Robot“. Doberští ji provozovali jako premiéru. V galerii tehdejších ochotníků defilují jména: Jupa, Kalousové, Houdek, Brejtník, Fridlink, Stádníkové, Hrabánkové a j. Většinou se hrály hodnotné hry a často se sahalo i k hrám velmi výpravným.

K 35. výročí Národního divadla v roce 1918 připravila opět nová ochotnická generace (Václav Nosek, Jos. Salač, Moravec a j.) Vrchlického *Noc na Karlštejně*, kterou jsem tehdy režíroval. V květnu 1918 však již byla pro válčící Rakousko značně špatná situace. Lid se přestával bát, stávky a bouře byly na denním pořádku. Před premiérou mi přišli oznámit, že cyperského krále (t. j. Václava Noska, zesnulého ministra pracovních sil) — zavřeli, stejně jako představitele Arnošta z Pardubic a nad Kladenskem vyhlásili stanné právo. Ba, historie našeho ochotnického divadla v Dobré byla velmi bohatá na dramatické momenty, ale ještě bohatší na živou a činnostnou lásku k práci, která vždycky všechny překážky nakonec překonala.

Repertoár doberských ochotníků byl za ta léta velmi pestrý. Jen z díla J. K. Tyla sehráli Paličovu dceru, Jiříkovo vidění, Strakonického dudáka, Lesní pannu a Paní Marjánku, matku pluku. Z ostatních zaznamenávám alespoň Vodní družstvo, Služebníků svého pána, Blázinec v prvním poschodí, Morálka paní Dulské, Maryša, Vojnarka, Naši furianti, Třetí zvonění, Jan Výrava, Drama čtyř chudých stěn, Čekanky atd. atd.

Venkovské ochotnické spolky se na Kladensku opíraly ve své práci o spolky kladenské, kde byl roku 1880 založen Dělnický vzdělávací spolek, při jehož zakládání promluvil jeden ze spolupracovníků Ladislava Zápotockého, Norbert Zoula, statečný dělnický bojovník.

Velkou úlohu sehrály bývalé kočující herecké společnosti. To je kapitola sama pro sebe a nemělo by se této záslužné práce hereckých proletářů zapomenout. Vyšli nám z nich mnozí znamenití a zasloužilí herci i herečky. Naši ochotníci jim rádi pomáhali. Nebylo konkurence, naopak spolupráce, která spočívala v tom, že ochotníci dodávali potřebné herce i komparsy. Dnes toho všeho třeba není. Místo putujících hereckých společností nastoupilo státní Vesnické divadlo, které je u nás milým hostem.

Ke konci připojuji pro památku jména herců prvního představení doberských ochotníků ve hře Šamberkově Palackého třída č. 27, provozované v hospodě u Hladkých dne 17. května 1885: J. Marek, M. Vaníček, J. Landa, F. Jungrová, J. Kalous, A. Kelerová, J. Jungr, K. Jungr, A. Růžičková, A. Losenský, V. Novotný, A. Kalousová, F. Ledvinka, A. Landa.

Dělnický soubor „Malá scéna“, z něhož se později utvořil žižkovský „J. Wolker“, uvedl v r. 1924 Nestroyovu hru *Lumpacivagabundus*

DVA PROUDY V MINULOSTI NAŠEHO OCHOTNICTVÍ

VLADIMÍR SEMRÁD

Historie českého ochotnického divadla je s dějinami našeho národa spjata tolika pouty, že těžko bychom někde jinde mohli najít obdobu. Právě proto, že sama podstata divadelní tvorby je kolektivní jak při svém vzniku, tak při svém působení, právě proto, že divadlo zobrazuje kus života v jeho vývoji přímo před očima diváctva, buditelé našeho národa viděli v divadle jeden z nejúčinnějších prostředků k šíření obrozeneckých myšlenek. Jistě tu značnou roli hrál také to, že pěstováním divadelní musy se podporoval rozvoj i jiných druhů umění — především písenictví, avšak i hudby, tance, malířství atd.

Českému divadlu bylo tedy dáno už do vínku, aby se stalo pomocníkem probouzejícího se národního života. V tom a především v tom byl tehdy hlavní význam divadelního snažení. Tuto výrazně odlišnou situaci divadla v našich podmínkách — a tím tedy i odlišnost jeho poslání — vyjádřil velmi přesně už Josef Kajetán Tyl, když napsal: „I jinde vyžadují sice, aby bylo divadlo výkvětem a výlevem národní bytosti, aby se z domácí krve rodilo a do krve domácí přecházelo, ale divadlo naše má vedle těchto stránek povolání svého ještě tu, že musí buditi, že musí zahrňvat a pěstovat, co jinde už probuzeno, zahrato a vypěstováno a v uměleckých výtvorech jenom jako v časovém zrcadle se zjevuje. Jinde — smím-li tak říci — chtějí spíše na divadle vědět, co v nich už je; u nás musíme si přáti vidět, co v nás býtí má.“

V těchto památných slovech Tylových je obsažena nejen minulost, nýbrž i přítomnost, i budoucnost úkolů českého divadla. Je v nich zahrnuto vše, co opravňuje divadelní umění — a nezáleží věru na tom, zda ochotnické nebo profesionální — k jeho významnému postavení v životě našeho národa. A vždycky, když se buď jednotlivci, nebo celé ensembles odvrátili od této zásady, odvraceli se nejen do nejlepší tradice, ale přímo od samých zdrojů divadelního umění.

Jací to byli lidé, kteří za podmínek nám už vůbec nepředstavitelných tehdy vytvářeli první česká představení? Byli to „herci z libosti“ — ochotníci. Z jejich řad vyrůstali českému národu největší mistři jeviště. A vyrůstají dodnes. Byla by to dlouhá a přímo nekonečná řada jmen, kdybychom chtěli vypočítat všechny divadelní umělce, kteří vyšli z ochotnictva, které bylo, jest i bude zdrojem talentů a prostředím, kde se budoucí herci učí prvním krokům na jevišti.

I když v čele tehdejších ochotnických kroužků stáli obvykle studenti, učitelé, profesori, úředníci, jistě nikdo nebude myslet, že tato v podstatě hrstka příslušníků v těch dobách stejně nepočetné české inteligence by byla schopna vykonat to, co bylo vykonáno. Kdo byli tedy ti další, jejichž jména už dávno zapadla, ale kteří pracovali neméně obětavě a nadšeně na prvních českých představeních? Na to odpovídá V. K. Klicpera: „Dojemno je mi až, kterak pociťví tito lidé, vedle své celodenní práce večer při svitu blikavého kahance a louče těžko cvičí svou paměť, někteří dokonce, písma neznají, předcítávají si dávající své úlohy od znalých a po nich opakujíce. Ale nadšení tvoří divy a ctím tyto lidi, kteří místo nedělních pitek a karbanů už odpoledne do divadla přicházejí a sami rukama vlastnímá snášejí, čeho třeba k představení.“

Počátky našeho divadla jak svým zrodem, tak svými pracovníky i svým zaměřením jsou tedy opravdu lidové. O kolik desítek let by se byl prodloužil boj za obrození českého národa, českého jazyka a české kultury, ale současně i boj za sociální uvědomění našeho lidu, kdyby nebylo divadla! A bylo to tehdy především (a ze začátku jen) ochotnické divadlo, které s nadšením, láskou a vytrvalostí, nezáleknuto ani překážkami, ani vyhrůžkami, pomáhalo křísit celý náš národní život.

Tím, že základ naší divadelní kultury byl lidový, už je řečeno, že pokrokový a realistický. Ovšem, jak se celý národ probouzel, politicky a hospodářsky rozvíjel, jak se čím dál tím více rozdělovaly zájmy českého měšťanstva od zájmů dělného lidu, tak i v divadelnictví vznikaly dva proudy.

Není pochyb o tom, že všechny ochotnické spolky, které vznikly až zhruba do sedmdesátých let minulého věku, měly

Dělníčí divadelníci v májovém průvodu (1946)

charakter měšťanský, i když členstvo se nerekrutovalo pouz řad živnostníků a obchodníků, či příslušníků inteligence, nýbrž právě tak z řad tovaryšů a dělníků. České měšťanstvo však tehdy bylo ještě silou společensky progresivní. Tak, jak se konsolidovalo ve svém hospodářském, politickém a vůbec společenském postavení v životě národa, měnila se i linie jeho kultury. Ze začátku byly zájmy shodné s lidem: boj proti národnostnímu útisku a za probuzení národa, ale současně také boj proti třídnímu panství šlechty. Do služeb tohoto boje bylo dáno i divadelní snažení. To všechno se vyhrtilo v bouřlivém roku osmačtyřicátém, v měštácko-demokratické revoluci. I když jde o revoluci nedokončenou a v podstatě nezdařenou, přece jen česká buržoasie byt ne najednou, postupně dosahovala svého cíle. To ale znamená, že od chvíle dosažení prvních posic začíná její boj ochabovat, začínají se její zájmy odklánět od zájmů celonárodních. Protože také ochotnické podnikání bylo tehdy v rukou měšťanstva, znamená to, že i ochotnické divadlo se počíná odklánět od svého prvotního, celonárodního poslání.

Není bez zajímavosti, že si to čelní ochotníčí pracovníci stále přesněji uvědomovali. Tak Jan Ladecký píše o vývoji našeho ochotnictva roku 1895 doslova toto: „Co starý (podtrženo mnou, V. S.) náš ochotník, to nadšený vlastenec a národní buditel. To platí o všech těch mužích, kteří v předešlém století i v první polovici století nyníššího pečovali o pořádání a provádění ochotnických her. Po celou tu dobu, v krutých letech národního úpadku ku konci osmnáctého století, osvěžujícího probouzení v prvních desítilcích století devatenáctého i konečně v těžkých a dusných letech padesátých, po celou tu dobu český ochotník vykonával vlasteneckou práci v nejkrásnějším významu slova. A vykonával ji čestně a slavně. S nadšením a obětí.“

Už z těchto vět je cítit kritický osten i skrytou hořkost pisatelovu, že nyní, to jest roku 1895 „mladí“ ochotníci už leckdy nemají toho vlasteneckého žaru, nehrají ochotnické divadlo s takovým nadšením a tak obětavě. A Ladecký pokračuje: „Ještě v posledním rozmachu národní síly za účelem úplného osvobození z mrákot a chmur mravního i celkového úpadku, v tomto rozmachu, který se mohutně povzněl z oživujících vln bujarého ruchu let šedesátých, bylo ochotnictvo platnou vzpružinou a zdárně přispělo k jeho vítěznému výsledku. V letech sedmdesátých však již ochotnická činnost neznámená a nemůže také znamenati onu vlasteneckou, národní práci, kterou byla před tím proslula. Nemůže ji znamenati prostě proto, že ji zdárně již vykonala. Od té doby a hlavně pak již v letech osmdesátých a dobách nyníšších neporadají se ochotnická představení, aby šířila lásku k české řeči, aby rozněcovala vlastenectví, aby byla ohniskem, z něhož by proudilo národní uvědomění do všech vrstev společnosti, jak se dělo dříve.“

Jan Ladecký tedy velmi správně postihl stagnaci a vytušil do značné míry i příčiny, to jest, že prvotní program

*Jiraskův Gero na XVI. Jiráskově Hronovu
(režie F. Smažik, na snímku Lange jako Gero
a Lhota jako Thitnar)*

hnutí, směřující k probuzení národa a obrození české kultury, je v podstatě vyplněn. Jestliže omezil program ochotnictví našeho jen na tyto dva cíle, a přehlédl, že kromě nich tu byl také program sociální, třídně zaměřený proti absolutismu, proti nadvládě šlechty a za zásady svobody a demokracie, musel pak konstatovat, že „v tom směru nutno uznati, že ochotnické spolky pozbyly své národní důležitosti a s tohoto stanoviska nemohou již počítati na uznání svého oprávnění, jakožto sdružení národu potřebné.“

Ladeckého závěry nejsou ojedinělé. Vojta Š. Tábořský ve svých „Dějínách ochotnictva československého“, vydaných roku 1910, dělí historii českého ochotnictva na tyto tři fáze:

1. Doba prvopočáteční a počáteční, buditelská a uvědomovací. (To jest od osmnáctého století do roku 1848 — P. a.)
2. Doba připravující půdu pro česká kočující a stálá divadla a doba šíření a utužování české kultury. (To jest zhruba do sedmdesátých let devatenáctého věku — P. a.)
3. Doba novější a nejnovější, doba snahy po největším povznesení českého divadelnictví na straně jedné a na druhé doba otázky, pokud mají ochotnická divadla oprávnění k dalšímu svému bytí. (To jest do roku 1910, kdy jsou Tábořského „Dějiny“ vydány. — Podtrženo mnou. — P. a.)

Jak vidět také Tábořský si pokládá otázku o smyslu a společenské funkci, ba dokonce o existenční oprávněnosti českého ochotnictva koncem devatenáctého století.

Rovněž Karel Scheinpflug v doslovu ke svým „Dějínám ochotnického divadla ve Slaném“ z roku 1895 píše: „Končím historii našeho divadla otázkou: leží za touto minulostí také nějaká budoucnost? Má ochotnické divadlo vůbec, naše slánské zvláště, právo, povinnost a podmínky k další existenci? A může mít další jeho působení ještě nějaký význam?“

A stejnou otázku si klade roku 1906 Jaroslav Schiebl v „Pamětní knize“ spolku divadelních ochotníků „Tyl“ v Plzni, jakož i ředitel Národního divadla a věrný přítel ochotníků F. A. Šubert ve svých úvahách „O významu divadla pro výchovu lidu“ (1904) a „Který význam má ochotnické divadlo“ (Divadelní listy „Máj“, ročník I.).

Ukazuje se tedy, že i ti nejvřelejší přívrženci ochotnického divadla pocitovali v té době stále silněji, že už tu není cíle, programu a že je tento problém nemálo hnětl. Nic na věci nemění, že všichni si na položenou otázku odpovídají kladně, že všichni tvrdí: Ano, ochotnické divadlo má i nyní právo na život! — a že pro toto své tvrzení hledají a snázejí důkazy. Důležité a charakteristické je však to, v čem je viděno toto právo.

Tak Ladecký praví: „Nyní je národ (t. j. v roce 1895 — P. a.) v zápase o svoji svéráznost, přičiňuje se a pracuje a drásá se, aby byl ve všem svým, aby povznesl svoje

osvětové postavení, aby dostihl svých nepřátel na jejich kulturní výši, neboť ví, že o vítězství v budoucnu rozhodne pouze národ až do kořene proniknutý svojí duševní silou, národ nepoddajný, národ hrdý na svoji duševní práci a na svoje kulturní poklady.“ A dále: „Jako bylo ochotnictvo apoštolem národnostní myšlenky, musí se státi apoštolem myšlenky o úplné duševní samostatnosti národní.“ Mohli bychom citovat Ladeckého ještě dále (a nebylo by to bez zajímavosti), ale i tak už je dostatečně jasné, v čem tkví příčina jeho omylu: Ladeckého názory na řešení tehdejší krise jsou zcela ve vleku buržoasní ideologie. Ladecký nechápe a nebere v úvahu, že v té době se už český národ výrazně dělí do dvou antagonistických tříd a že i národní kultura se rozděluje na dvě větve. Proto se v jeho názorech projevuje už zřejmě nacionalistický tón, proto mluví neustále o národě jako celku, proto vidí jediné východisko — „bojovat o úplnou duševní samostatnost národní“.

A právě tak i všichni ostatní. Nikdo z nich nechce připustit, že by ochotnictví bylo jako onen mouřenín, jenž vykonal svou povinnost a proto může jít. Ale protože nikdo z nich také nechápe obrovské společenské změny, které mezitím nastaly, rovněž docházejí k odpovědi, že další program českého ochotnictva může spočívat buď jen v největším povznesení českého divadelnictví (jak říká na příklad Tábořský), nebo, jak míní Ladecký „v zápase o svoji svéráznost a povznesení svého osvětového postavení“, nebo, jak praví F. A. Šubert, že kromě pěstování jazyka mateřského, obeznamování s literaturou svého národa má divadlo ochotnické sloužit „ku sblížení různých tříd národa“.

Jako nebylo náhodou, že otázka „Co dál?“ se objevila v mnoha obměnách, tak není náhodné, že i odpovědi na ni se v podstatě shodují. Ale tento „program“, i když mu nemůžeme v historických souvislostech upřít některé pozitivní rysy, neboť bylo pořád nutno bojovat proti národnostnímu útlaku se strany rakouských úřadů a nacionalisticky orientovaných německých institucí, jakož i proti vzrůstajícímu se tendencím kosmopolitním, přece jen není v devadesátých letech tím hlavním problémem, který nutno v životě našeho národa i jeho kultury řešit.

Jedním slovem program českého buržoasního ochotnictva byl v koncích. Do budoucna zbývalo jen dvojí: buď pěstovat ochotnictví v šovinistickém a nacionalistickém duchu, nebo vytyčit jako cíl divadlo pro divadlo, ochotničení pro ochotničení.

A na tuto cestu se pak ochotnické spolky, v nichž převažuje měšťanský živel, vskutku vydávají. Markantně se to projevilo zvláště v pozdějších letech, za první republiky, kdy už naplno bují kastovníctví, spolkářství, vysoký stupeň samoučelnosti a s tím ruku v ruce kráječící úpadek umělecký. Měšťácké ochotnické divadlo prakticky dohrávalo svou roli a rozkládalo se.

V době, kdy Ladecký a další pracovníci ochotnického divadla konstatují jeho krizi a úpadek, můžeme však zjistit, že nikoli všechny ochotnické spolky mají tento charakter. Ladecký, Tábořský, Schiebl a všichni ostatní berou v úvahu pouze staré tradiční měšťanské spolky, které se roku 1880 sdružily do Matice divadelní. O šest let později vznikla z tohoto sdružení Ústřední matice divadelních ochotníků českých (ÚMDOČ). I tato organizace měla měšťácký charakter. Soustřeďovala však většinu ochotnictva.

Avšak v sedmdesátých letech, tedy v době, kdy se kvalitativně už mění společenský význam české buržoasie a její objektivně pokrokové vlastnosti jsou čím dál tím více převažovány vlastnostmi konservativními a zpátečnickými, začíná nabírat sil druhá společenská třída — proletariát. Jak se můžeme dočíst ve „Starých vzpomínkách“ Ladislava Zápotockého, počaly se v těch letech „na místě zaniklých spolků potravních a pod. zakládati spolky odborné a vzdělávací“. Dělnické ochotnické kroužky vznikaly pak jako součást těchto spolků. Jejich program a hlavní úkol spočíval v upevňování třídního vědomí dělnictva a zvyšování jeho politické úrovně.

Začátkem dvacátého století nastává pak nebývalý rozmach dělnického hnutí a tedy i ochotnictva. Ale současně se v těch dobách už začínají projevovat výrazné oportunistické sklony, které nahlovaly celou sociálně demokracickou stranu. V oblasti proletářské osvěty vidíme, že

pořadatelé postupně a namnoze upouštějí od základního a prvotního poslání spolků a dávají přednost zájmům finančním.

Ochotnické odbory, kroužky a sdružení se odtrhují od své mateřské základny stranických a odborových organizací a osamostatňují se. Už z toho je vidět, že vedení sociálně demokratické strany se příliš o činnost dělnických ochotníků nestaralo a nedocenilo zřejmě její veliký význam.

Tento nezáměr pokračoval tak daleko, že po několika nezdařených pokusech o založení vlastní dělnické ochotnické organizace vedení sociálně demokratické strany dokonce dělnickým ochotníkům doporučuje, aby přijímali členství v ÚMDOČ, jakožto tehdy jediné existující ochotnické organizaci.

V ÚMDOČ měli sice dělníci ochotníci svou tak zvanou „dělnickou sekci“. Ta však v důležitých otázkách ideových snadno podléhala duchu měšťáckého nacionalismu a oportunismu, kterým byla ÚMDOČ prostoupena. A to tím spíše, že i vedoucí kruhy sociálně demokratické strany byly tehdy už také v zajetí téhož nacionalismu a oportunismu. Zdravé jádro dělnického členstva však pocítovalo stále silněji potřebu odtrhnout se od zastaralého, neživotného a hlavně zájmům proletariátu škodlivého programu měšťáckého ochotnického hnutí. A tak konečně roku 1911 u příležitosti I. dělnické výstavy, která byla uspořádána na Kladně, se dělnické ochotnické spolky sdružují ve Svaz dělnických divadelních ochotníků českých (DDOČ). Činnost tohoto svazu se však v prvních letech příliš nelišila od podstatných rysů programu ÚMDOČ ani v repertoáru, ani v politickém obsahu divadelní práce.

K ráznému obratu dochází až po Velké říjnové revoluci. V prvních letech republiky se především organizuje. Do Svazu bylo tehdy soustředěno na tři sta dělnických ochotnických kroužků a divadelních odborů tělovýchovných jednot. V roce 1920 začíná vycházet odborný časopis „Dělnické divadlo“. Buduje se ústřední knihovna. Ale hlavně: je vyhlášen program činnosti, v němž se zdůrazňuje, že dělnické divadlo má výhradně sloužit výchově třídního a politického uvědomění, smyslu pro kolektiv a boji proti úpadkové měšťácké kultuře, hlavně proti braku, který v prvních poválečných letech doslova zamořil česká jeviště, zvláště ochotnická.

Nedlouho po založení KSČ Svaz DDOČ se stává stranickou složkou Proletkultu KSČ. Po jeho zrušení pak samostatnou masovou organizací dělnických divadel, která je vedena komunisty (Eda Procházka, Zdrůbecký, manželé Šramotovi, František Kubr atd.). Pravicové živly v sociální demokracii se pokoušely Svaz rozbít, založily v Plzni vzdoroorganizaci, ale všechny tyto pokusy byly marné. Dělnické ochotnictvo dobře vycítilo, kde je jeho místo a nedalo se ničím zviklat ani koupit.

Přimknutí dělnických divadel ke Komunistické straně Československa se projevilo zdárně po mnoha stránkách. Především v repertáru, který byl zaměřen cílevědomě na hry politicky potřebné, na propagaci ruské klasiky a prvních výhonků mladé sovětské tvorby. Do té doby patří také existence různých recitačních sborů (Dědrasbor, Modré bluzy), které používaly různých prostředků (tanec, písničky, scénka, báseň atd.) a vytvářely tak novou formu, na kterou dnes navazují naše estrády.

Divadelní dělnické kroužky tehdy neměly dostatečnou zásobu vhodných her. Proto se pořádaly literární soutěže, jejichž výsledky však byly značně problematické a nesplnily očekávání. Ale přes všechny tyto obtíže a překážky dělnické ochotnické hnutí roste a sílí, zvláště po vyhnání oportunistů z vedení KSČ v roce 1929, kdy se kormidla strany ujímá soudruh Gottwald. Nové vedení strany přikládá dělnickému divadlu značný význam. To se prakticky projevuje mimo jiné také v tom, že nejlepší straniční pracovníci se soustavně zúčastňují podniků Svazu DDOČ a jeho schůzí. Soudruzi Haken, Šmeral, Kopecký, Fučík, Šverma, Nejedlý, Štoll, Krejčí, Rybák a jiní pomáhají jak práci jednotlivých souborů, tak i přímo vytvářejí nové linie ochotnické práce v komunistickém tisku a ve vedení Svazu.

Na sjezdu DDOČ, uspořádaném v květnu 1929 byl zvolen za svazového režiséra vynikající pracovník dělnického divadla František Spitzer, kterému v jeho práci pomáhali soudruzi Kurš, František a Josef Němec, hudební sklada-

tel Josef Stanislav, krycím jménem Karel Boj, El-Car, Famíra, Marie Spitzerová atd. Svaz DDOČ soustředil okolo sebe i další levě orientované umělce, ať už máme na mysli Marii Majerovou, Karla Konráda, spisovatele J. J. Paulíka, režiséry Julia Lébela a Vojtu Nováka, Miru Holzbachovou, dr. Josefa Urbana, Jaroslava Ježka, E. F. Buriana, Víta Nejedlého a dělnické skladatele M. Krause (Graciána), Švenka a mnoho dalších. Svaz se proto nemožoval pouze na činnost divadelní. Jedním z jeho hlavních úkolů byla též propagace sovětských písní, jakož i nové písňové tvorby české, zaměřené k potřebám dělnického hnutí.

V roce 1936, po úmrtí Maxima Gorkého, žilo dělnické ochotnictvo velikou akcí, jejímž smyslem bylo nastudování „Měšťáků“. Z dvanácti souborů byli vybráni nejlepší herci a nejvhodnější představitelé postav hry. Čtyřiapadesát závodních výborů různých továren převzalo nad představením záštitu. Zkoušky na toto představení byly současně školením pražských souborů. Nové německé divadlo, jehož vedení bylo pokrokové, zapůjčilo ochotné dekorace. V polovině srpna byla pak ve Variété premiéra. Představení mělo obrovský úspěch a celkem bylo šestapadesátkrát reprisováno (počítáme-li i zájezdy, které byly podniknuty s touto hrou do různých měst v Čechách a na Moravě, ba dokonce až na Slovensko). Nic nepomohlo buržoasí šikanování censurou i jinými úředními zásahy. České dělnické ochotnictvo tu manifestovalo spontánně svůj vřelý poměr k dílu největšího spisovatele našeho věku.

Téhož roku byl k oslavám Říjnové revoluce nastudován Serafimovičův „Železný potok“ a proveden s velkým úspěchem celkem šestkrát v pražské Unitarii.

Nelze tu v krátkosti zachytit ani ty nejdůležitější akce, které uskutečnilo DDOČ. Jedno je však jisté: že právě na jeho ochotnických jevištích byly u nás prvně hrány

Brechtova hra Pušky paní Carrarové v provedení dělnického souboru „J. Wolker“ (1936—37)

Stroupežnického Naši furianti v provedení dělnického souboru „J. Wolker“ v přírodním divadle v Krči (1947)

sovětské hry, že z podnětu Svazu se uskutečňovala trvalá spolupráce profesionálních umělců s dělnickými ochotníky nejen při studiu her, nýbrž i ve svazových školách, kde se kromě odborných předmětů vyučovalo též marxistické estetice a historii sovětského divadla. Svaz se tak zasloužil o propagaci nejpokrokovější literatury světa a pomáhal nejen svému členstvu, ale také profesionálním umělcům vnikat do problematiky socialistického realismu. Z iniciativy Svazu vznikl také nedlouho před vypuknutím druhé světové války Divadelní klub českých a německých pokrokových umělců, z iniciativy Svazu vznikla též ná-
vštěvnická organizace Lidové divadlo. Při Svazu byla též vytvořena hudební sekce, kterou vedl hudební skladatel Josef Stanislav.

Zatím co se tedy zdárně rozvíjela a sílila činnost Svazu DDOČ a zabírala čím dál tím širší do našeho kulturního života, měšťácké ochotnictví se ubíralo cestami opačnými. Ne že by upadalo co do počtu spolků či členstva. Ale nastává čím dál tím větší úpadek a desorientace programová a tím tedy i umělecká.

Není zač bojovat a proto jediným smyslem ochotnické práce se stává služba únikové zábavě a samoúčelné hraní divadla pro divadlo, v němž hlavním cílem ochotníků je blýsknout se před veřejností a sklídit potlesk známých, kteří zasednou v hledišti. S tímto úpadkem programovým jde ruku v ruce úpadek dramaturgický i reprodukční. Hry jsou voleny náhodně, bez určitého cíle a záměru uměleckého, přebírá se šmahem repertoár pražských profesionálních scén, především operetních se všemi „Zelenými loukami“, „Uličnicemi“, „Svatými Antoníčky“ atd. Přirozeně že na těchto „dílech“ není vůbec možno, aby umělecky rostly herecké a režisérské kádry, aby z pudy takového repertoáru vyrůstaly nové talentované síly. Jako se kopíruje repertoár, kopíruje se i v práci inscenační. Měšťácké ochotnictvo ztrácí vůbec svůj umělecký charakter a přejímá bezduše a mechanicky všechno, co má možnost zhlédnout na profesionálním jevišti. Výstižně o tom píše na příklad Zdeněk Nejedlý v Haló novinách ze dne 2. března 1937: „U měšťáckých ochotníků setkáváme se stále s napodobením: ten napodobí Vydru, ten Kohouta, ta Scheinpflugovou — herci „Měšťáků“ (jde o výše zmíněné představení — p. a.) vůbec nenapodobují. Ti tvoří skutečnost, jak oni ji vidí a vytvářejí postavy tak samorostlé, že vůbec nikoho nepřipomínají.“ A právě tak je tomu při vytváření scén, kde bezduché a nekritické přejímání realistického náznaku bez základního pochopení výtvarného i ideového principu tohoto vytváření scény dospívá ke scénování obłudně nesmyslnému a hloupému, které už vůbec nerespektuje jakékoli zákony realistického umění, ale navíc je vůbec docela neumělecké, diletantské v pravém slova smyslu. Nastává nejhorší úpadek ochotnického divadla po všech stránkách. Jemu máme co vděčit za to, že ještě dnes, řekne-li se ochotník, mnohý profesionální umělec se skepticky usměje a mávne rukou. Neboť současně s tímto uměleckým a ideovým rozkladem měšťáčtí ochotníci si začínají hrát na umělce. Ohromně bují primadonství (a to jsou ony pověstné paní lékárníkové), nekritičnost a povrchnost v divadelní práci. Ochotnictvo kyčáří.

Ovšem, byli bychom nespravedliví, kdybychom nemlu-
vili o jednotlivých spolcích a jednotlivcích, kteří se i zde snažili jít proti proudu kulturního odpadu a toužili po návratu k čistým zdrojům umění. Byli bychom nespravedliví, kdybychom neviděli a zapomněli uvést desítky těch poctivých ochotníků, kteří i v měšťáckých souborech s láskou a chutí hráli největší klasiky české literatury, především Tyla, Klicperu, Jirásku a Stroupežnického, kteří v zapadlých vesničkách a městysech se poctivě pokoušeli dát svému obcenstvu, byť třeba slabými silami, ale s horoucím srdcem představení nejlepších dramát našich a cizích a zaplňovat tak široké mezery kulturního života, jak je způsoboval tehdejší společenský řád.

Proto je možno říci, že přes všechny ústupky módní, přes všechno bezduché přebírání a kopírování v dramaturgii a reprodukčním umění zůstalo jádro i těchto ochotníků zdravé. To byli všichni ti nadšenci, kteří nehleděli ani na zisk ani na slávu, ale obětavě sloužili české Thálii. Pravda, většina z nich si neuvědomovala v celé šíři a plnosti společenské poslání divadla. Jejich láska byla spíše podvědomá a tušená než uvědomělá, neboť ve většině případů neměla pevného politického základu. Tito ochotníci se obvykle docela odvraceli od politického dění a v jejich práci tedy zaznívala jen jistá neuvědomělá vlastenecká nota a touha po kulturním využití, nebo oddělovali politiku od kultury. Nemůžeme se tomu ani divit. Neboť vskutku tehdejší politikaření a čachrářství všech oněch stran a straníček, sloužících zájmům buržoasie, nemělo a nemohlo mít nic společného s kulturou. A tak mimo jiné zjišťujeme, že v ochotnických spolcích se scházeli lidé různé politické příslušnosti, jakož i různého náboženství a přesto oddaně pracují na společné věci.

Ústřední matice divadelních ochotníků českých je ovšem nejsilnější ochotnickou organizací, ale kromě ní vidíme, že ochotnické spolky se sdružují a organizačně přičleňují také k Sokolu, Orlu, k Veleboči barácké, k Jednotě čs. hasičstva atd. Zásadně však v tom není rozdíl, neboť jako v ÚMDOČ, tak i v těchto organizacích vládne stejně duch měšťáctva a maloměšťáctva.

V takovém rozpoložení sil a v takové situaci zastihuje české ochotnictvo druhá světová válka a fašistická okupace. Svaz DDOČ je přirozeně rozpuštěn a jeho členstvo buď zůstává po celou dobu války mimo divadelní práci, nebo se včleňuje do těch spolků, jejichž činnost pokračuje (pokud není pozatýkáno či pokud nepracuje v podzemí). Podstatně změněná politická situace, v níž jde o bytí a nebytí našeho národa, probouzí měšťácké ochotnictvo alespoň částečně z lethargie a úpadku. Už je tady program: český hranými představeními po výtce českých autorů posilovat odpor našeho národa proti okupantům. Ovšem, tento program je zaměřen pouze na notu českosti a odporu vůči všemu německému. Nepostrádá tedy ve svých základech nacionalistických principů. Ale nutno přiznat a uznat, že i když mnohé z těchto spolků a mnozí z těchto ochotníků vůbec nechápali třídní podstatu onoho velikého zápasu, který se kolem nich odehrával, jejich zvýšená činnost i zvýšení kvality v repertoáru působilo velmi kladně a přineslo našemu lidu v oněch těžkých dobách mnohý užitek a bylo mu zdatnou posilou v boji proti fašistickým okupantům.

Připomněli jsme ve zkratce vývoj českého ochotnického hnutí, abychom pochopili, v jaké situaci je zastihl rok 1945, kdy Rudá armáda osvobodila naši zem, vyhnala společně s českým lidem okupanty a položila tak základ k probuzení nového života našeho státu.

Ony dvě větve, to jest lidová, tylovská, pojímající divadlo jako součást celkového boje lidu o národní a sociální osvobození, na kterou později navazuje hnutí dělnických ochotníků s programem už třídně vyhraněným, a druhá, měšťácká, jež používá divadla k ovládnutí a ohlu-
pování širokých mas, k zastírání třídních rozporů, k otupování revolučnosti lidu a kažení jeho vkusu, ony dvě větve, z nichž každá prošla svým osobitým vývojem, bylo možno shledat i po roce 1945.

A vývoj v uplynulém desetiletí je ve znamení boje o rozkvět divadla lidového v pravém a vysokém smyslu toho slova, zápasu mezi těmito dvěma koncepcemi ochotnického divadla a ve znamení vytrvalého úsilí o navázání na tu nejkrásnější jeho tradici.

DRAMATURGIE SOUBORŮ ZA LEDEN – KVĚTEN 1955

Dramaturgie Národních přehlídek i XXV. Jiráskova Hronova nám ukazuje, že hry současných autorů docházejí čím dále tím více obliby, že si soubory uvědomují nutnost hovořit svému obecenstvu o dnešku, o jeho radostech i bolestech. Proti poslednímu pololetí 1954 vzrostla účast her současných autorů v repertoáru českých ochotnických souborů za prvních 5 měsíců r. 1955 o 51 %. Šafránkova hra „Kudy kam“ se stala nejoblíbenější hrou ochotníků, bylo sehráno za 5 měsíců celkem 165 představení. Velké oblibě se těší i hra E. Vítkovského „Dům u doktorů“, Matušíkové hra „Kristina“ a další hry současných českých a slovenských autorů. V minulém roce tvořila velkou část repertoáru současných autorů předválečná dramaturgie. V prvním pololetí 1955 mizí tyto hry a jsou správně nahrazovány hrami současnými. Jubilejní rok A. Jirásky se obrazí i v dramaturgii souborů. Jiráskovy hry, z nichž nejvíce je hrána „Lucerna“ a „Vojnarka“, byly za prvních 5 měsíců 1955 hrány mnohem více než v posledním pololetí minulého roku. Celkové zvýšení je 55,5 %. Velkým kladem ochotnického repertoáru v letošním roce je i zvýšení a zkvalitnění repertoáru pro děti. Stále více se hrají nejlepší hry naše i sovětské a brak, který tak ohrožoval tuto dramaturgii, téměř úplně zmizel. Při tom bylo sehráno o 400 představení více než v posledních 6 měsících r. 1954. S představeními loutkářskými byl dětský divák obohacen o 583 představení.

To jsou velké a nesporné klady a připočteme-li k nim i to, že aktivita souborů vzrostla tak, že za prvních pět měsíců 1955 bylo odehráno 7475 představení, t. j. o 2268 představení více než za šest posledních měsíců minulého roku, mohli bychom si říci, že jsme správně plnili usnesení strany a vlády o rozvoji naší kultury, že jsme se v roce, kdy oslavujeme naše osvobození, dostali o velký kus dopředu. Avšak v průměru pěti měsíců máme ještě v dramaturgii veliké nedostatky. Poznáme je na prvý pohled z přehledu, který nám ukazuje, které hry se nejvíce hrají.

1. Hry českých a slovenských klasiků, především hry A. Jirásky, Tajovského, Preissové, Mrštíků a Tyla,
2. stará česká veselohra, to jest hry Štolbovy, Šamberkovy, Štechovy a Svobodovy,
3. ostatní klasika cizí, zejména Molière, jehož hry tvoří 41 % všech her této klasické tvorby,
4. opereta, z ní nejvíce Piskáčkova tvorba,
5. hry pro děti (o nich jsme již hovořili),
6. naše současná tvorba česká a slovenská,
7. okrajová a braková hra, která klesá jen velmi pomalu,
8. ruská klasika, která stále ještě nemá významné místo v dramaturgii našich souborů, jaké si po právu zaslouhuje,
9. malé jevištní formy,
10. sovětská dramaturgie,
11. hry autorů lidových demokracií,
12. hry pokrokových autorů kapitalistických zemí.

Hry, které nejvíce hovoří o současnosti, k našim problémům i k problémům celého pokrokového světa, mají v dramaturgii našich souborů nejskromnější místo. Celkem tvoří hry sovětské, hry autorů lidových demokracií a pokrokových spisovatelů kapitalistických zemí 2,8 %. Sovětská hra celkem 1,3 % celkového repertoáru ochotnických souborů za 5 měsíců.

Jak se tedy obrazí v životě našich souborů celé hnutí za mír? Jak odpovídá tento repertoár významu letošního jubilejního roku, jak se v něm odráží mezinárodní solidarita pracujících? Musíme si poctivě říci, že málo. Zvláště to vynikne, srovnáme-li si účast tohoto repertoáru v dramaturgii s účastí staré české veselohry, jejíž cenu a klady nepopíráme, ale jež bývá hrána jako oddechová, zábavná záležitost, již se lidé jen zasmějí, dokonce se často stává, že i se směšnými figurkami měšťáků a měšťáček sympatisují. Proto je třeba si včas uvědomit, že s růstem této dramaturgie roste i nebezpečí únikovosti našeho repertoáru.

Za pět měsíců bylo sehráno 885 představení her staré české veselohry. To je o 293 představení více než v posledním pololetí 1954. Srovnáme nyní tuto skupinu her se současnými pokrokovými hrami (kromě naší dramaturgie, která úspěšně vzrůstá). Tyto hry tvoří 2,8 % cel-

kového repertoáru, stará česká veselohra — 11,8 %! Číselně: her staré české veselohry bylo sehráno o 669 představení více než všech her pokrokových současných mimo české a slovenské a o 787 více než her sovětských.

Neúměrný růst zaznamenává i opereta. Máme, pravda, málo dobrých operet, které by nekladly příliš velké nároky na soubor. Stává se však čím dále tím více, že i vyspělé soubory sahají po operetě velmi nízké úrovně, zejména libretistické. Takovou operetou je hra Turečká-Jizerského „Muziky, muziky“. Byla vydána proto, že má malé obsazení a nepatří k nejhorším. Ale vyspělé soubory, které mají jinak dobrý dramaturgický průměr, by měly poznat její slabiny a vyvarovat se jí. A hledat. Je řada her se zpěvy, máme i nové vaudevilly, které nekladou tak velké nároky na zpěváky. Solodarovova hra „V šeríkovém sadu“, Slobodského-Dychavičného „Kde je ta ulice“, ale i starší vaudevilly jako je Bondiho „Večer hraju já“ nebo hry se zpěvy J. K. Tyla stále ještě nenacházejí tak rychle cestu do souborů jako operety, někdy nevalné ceny. Tyto hry mnohdy nemají daleko od braku, který také stále ještě hraje značnou úlohu v repertoáru souborů. 535 představení za 5 měsíců je stále ještě mnoho. Těžce se dá vyjmenovat, má mnoho tváří, mnoho titulů.

A zde jsme opět u jedné ožehavé věci. Repertoár souborů, přes velký vzrůst aktivity, je stále ještě dost omezený na některé hry, které se stále hrají, zatím co ladem zůstává ležet celá řada her, které by měly být mnohem více využívány.

Které jsou nejhranější hry v prvních pěti měsících roku 1955?

F. X. Svoboda: Poslední muž (182 představení), O. Šafránek: Kudy kam (165), Molière: Chudák manžel (165), V. Štech: Třetí zvonění (162), J. G. Tajovský: Ženský zákon (155), J. Štolba: Na letním bytě (147), A. Jirásek: Vojnarka (141), Lucerna (137), F. F. Šamberk: Jedenáctě přikázání (123), G. Preissová: Její pastorkyňa (107).

Celkem tyto hry tvoří 20 % celkového repertoáru. Podíváme-li se dobře na tuto tabulku, vidíme, že je to repertoár velmi málo — až na jednu hru Šafránkova — objevný. Vezměme jen Molière: jak málo v něm soubory nacházejí! Již třetí sezónu je stále nejhranější hrou Chudák manžel!

Situace se příliš nezmění, ani když si sestavíme tabulku nejhranějších autorů. Téměř se kryje s nejhranějšími hrami: Jirásek (528 představení), Molière (309), Šamberk (280), Tyl (263), Štolba (210), Šafránek (195), Štech (181), Piskáček (174), Tajovský (171), Tureček-Jizerský (158).

Hry těchto autorů tvoří přesně jednu třetinu celkového repertoáru. A zde vidíme nejlépe slabiny naší dramaturgie. Z 10 autorů 5 je zahleděno do minulosti a jen těžce z nich pro přítomnost a budoucnost něco vyvískáme. Proti nim je žalostně zanedbán náš velký bojovník, který hovoří i za dnešek — J. K. Tyl. Je to upozornění velmi vážné. Před námi je 100. výročí úmrtí tohoto velikána našich kulturních dějin.

Prošli jsme dramaturgii prvních měsíců letošního roku. Jsou před námi měsíce, které budou od nás vyžadovat ještě více úsilí. Strana a vláda nám ukládají, abychom zvýšenou pozornost věnovali vesnici. I na nás, na ochotnických, záleží, dostane-li se zemědělství čerstvých sil, bude-li opravdu do důsledku provedena kolektivisace. V divadle je ukryta nesmírná síla velkých myšlenek, které přetvářejí lidi. Dosavadní naše dramaturgie plní tento úkol jen částečně. Je třeba znovu rozeznít naplno hry, které hovoří o minulosti i budoucnosti vesnice. Zápotockého-Nezvala „Vstanou noví bojovníci“, Stehlíkovy hry od „Mordové rokle“ po „Vysoké letní nebe“, Kornejčuka „Kalinový háj“, Arbusova „Šest zamilovaných“, aktové hry jako jsou Školníkovi „Rodní lidé“, ale i hry, které přímo o vesnici nemluví, ale dotýkají se nehlubších citů našich diváků, to všechno jsou hry, které nám pomohou získat lidi pro nové, krásné, co v našem životě je a co teprve bude, budeme-li o to v denním životě i na jevišti bojovat.

Nechť XXV. Jiráskův Hronov je nástupištem, ze kterého se naše soubory rozjedou za hledáním nového, krásného a bohatého repertoáru!

V. Kuchařová

O SPOLUPRÁCI PROFESIONÁLŮ S OCHOTNÍKY

Pavel Spálený jako kantor Čížek v dramatisaci Raisových *Zapadlých vlastenců* (Realistické divadlo Zd. Nejedlého)

OČIMA PROFESIONÁLA

Jednoho dne měsíce září 1951 jsem seděl v kanceláři divadla (bylo to v Pardubicích) a cosi jsem pročítal, když náhle zazvonil telefon. Úřednice kanceláře jala se po chvíli vysvětlovat telefonujícím, „že to není možné, že si měli vzpomenout dřív, že instruktor neví na hřebíčku, a vůbec že to nejde“. Pak zmlkla, snad proto, aby výmluvnost na druhém konci ukázala, co umí. Začal jsem sledovat tento souboj a upřímně jsem se bavil, jak soudružka Kozáková pozvolna kapitulovala. To jsem ještě nevěděl, že se nebavím zadarmo. Jarmilka si najednou na něco vzpomněla, řekla „moment“, položila sluchátko mimo aparát a otočila se na mne s tímto proslovem: „Prosím vás, Pavle, vy dnes nehrajete, zajedte do Tesly, za týden mají premiéru a prosí, aby se někdo z divadla podíval na zkoušku a poradil jim.“ Namítal jsem, že nejsem připraven, že když je za týden premiéra, že je již těžké zasahovat do hotové práce, ale Jarmilka tvrdila, „že je to jedno, jen když se tam někdo podívá“ a stala se tak plamenným přímluvčím, že jsem nakonec souhlasil a slíbil, že v 19 hod. budu „U Vojáček“ v Pardubickách, kde je jeviště ZK ROH Tesla-Pardubice. A také jsem byl o sedmé hodině uvítán souborem Tesly, režisérem soudruhem Klemou. Přitom jsem se dozvěděl, že „soubor nyní hraje pod hlavičkou ZK Tesla, ale je to vlastně Ochotnický spolek BOK“, dále že za týden hrají Labiche-Martinův *Slaměný klobouk* s Ježkovou hudbou a velkým jazzovým orchestrem a že už to stu-

dují dva měsíce. Poprosil jsem, aby začali se zkouškou, poněvadž „čas kvapí“ a není dobře zkoušku protahovat dlouho do noci, vzhledem k tomu, že ráno musí všichni do práce. Zamlčel jsem, že myslím i na sebe a na zkoušku, kterou mám ráno v divadle. Nastaly rozpaky, a to proto, že čtyři členové souboru nepřišli, ale všichni mne ujišťovali, že „určitě přijdou“, oni prý chodí vždycky pozdě. Soubor se nemýlil. V 19.30 hod. skutečně přišli a jakoby se nechumelilo prohlásili „tak proč se nejede?“ A potom se tedy „jelo“! Ale o tom až později.

Považuji nyní za nutné trochu vysvětlit, proč jsem začal tak moc od Adama. Domnívám se totiž, že již v tomto začátku mých zkušeností se souborem je řada skutečností, které se dají shrnout do věty: *Jak se to dělat nemá.*

Projdeme nyní všechny chyby, které jistě nejsou ojedinelé a které se jistě nestaly jen v mém případě. Je jistě správné, když se ochotnický soubor rozhodne pracovat za pomoci profesionálního herce nebo režiséra. Není však možné vyžadovat, aby divadlo delegovalo instruktora „teď-hned“, protože za týden mají premiéru hry. Tak narychlo pravidelně nemá divadlo žádného člena k dispozici a tak se to řeší — ke škodě souboru — tak, že se pošle „někdo“, jen „když se tam někdo podívá“. Instruktor tedy přijde, ovšem nepřipraven, mnohdy ani hru nezná, a potom má většinou jen možnost se k tomu přiznat a souboru se omluvit. V krajním případě se odhodlá zaujmout stanovisko diváka a tu vždy hrozí nebezpečí, že se může mýlit. Potom ovšem víc pokazí než pomůže, a to ještě riskuje, že při event. nezdaru hry, se vina svalí na jeho hlavu. Slyšíme přece tak často: „Ale vždyť tady byl instruktor z divadla toho a toho...“

Bude také dobře, když si zde zcela nepokrytě řekneme, že ne každý — i zkušený — herec se hodí pro odpovědnou práci instruktora souboru. K této práci musí být hodně lásky k věci, trpělivosti, obětavosti, pedagogických schopností a zkušeností. Proto byste měli vždycky požádat přímo uměleckého vedoucího divadla, aby pro váš soubor instruktora sám vybral. On nejlépe zná členy svého souboru a může proto nejlépe posoudit, kdo by mohl tento úkol se zdarem plnit. Bude prospěšné, když při této příležitosti řeknete o svém souboru co nejvíce: jak dlouho trvá, jak je konsolidován, co hrál, jaké má potíže. Všechny tyto údaje jsou rozhodně pro výběr. Jistě snadnější práce je u souboru zkušeného, stmelěného, a mnohem obtížnější práce je v souboru začínajícím. Vybraný režisér či herec měl by se pak stát v souboru spolupracovníkem *pravidelným*, tedy ne jen pomocníkem pro jednu inscenaci.

Nikdy nevyžadujte zásahy do své práce v posledních fázích! Pomoc instruktora má velký význam naopak v začátcích práce, ve fázi přípravné, ve stanovení hlavního úkolu a průběžného jednání hry. Pak je ovšem bezpodmínečně nutné, aby instruktor dostal hru včas k prostudování a spolu s režisérem souboru se *dohodli* na společném postupu. Potom může být pomoc velmi účinná, i když navštíví pouze 5—6 kontrolních zkoušek. Budeme všichni — herci, režisér i instruktor — vědět, co *chceme*, a lehce v diskuzi po zkoušce odhalíme, zda vytčené úkoly splňujeme.

Základním kamenem každého souboru musí být *kázeň*. Mohli bychom říci přímo *etika*. Ale prozatím mluvmen jen o částečce této etiky, o částečce velmi důležité — a tou nesporně kázeň je. Kázeň začíná přesností, bez které se v kolektivu nelze obejít. Chodí-li někteří soudruzi do zkoušek pozdě, někteří dokonce někdy vůbec ne, pak je nutné s tímto nešvarem skoncovat, a to *ihned*. Ono stačí, když soubor musí někdy pracovat bez těch, kteří chybí z vážných důvodů, jako jsou noční směny, služební cesty a pod.

Dalším důležitým faktorem, který ze souboru dělá skutečný kolektiv, je mravní, ideová uvědomělost souboru. A kde začíná? Nehrajete „pod hlavičkou ZK a vlastně jste ochotnický spolek tenaten“! Zde je začátek a základ omylu, který může mít později vážné následky. Domnívám se, že správně je to takto: Jsme členy ZK

a reprezentujeme *náš závod*, který se vyznamenává tak a tak. Uvědomte si, že i závod je hrdý na vás, soudruzi vašeho závodu se radují z vašich úspěchů, tleskají radostně vašim výkonům, posilují vás ve vašem snažení (není-li tomu tak, žel, ještě všude, v tomto závodním klubu to plně platilo) a nelitují často hmotné podpory, jen aby vaše jeviště, zákulisí a hlediště bylo co nejkrásnější. A to zavazuje k práci poctivé, tvořivé a nadšené.

A než se vrátíme na jeviště, kde právě začala zkouška na *Slaměný klobouk*, zmíním se ještě o některých jednotlivcích, kteří u vědomí toho, že hrají „milovníky“, pohupují se při chůzi zleva doprava, pozvolna se jim újí kalhoty, nedají „ani ránu“ bez párátka v zubech, chovají se „nonchalantně“ a když přijdou s pravidelným zpožděním do zkoušky, prohlásí: „tak proč se už nejeďte?“ Zde musí soubory — a to celé soubory, ne jen vedoucí — vynaložit mnoho a mnoho péče, aby se tyto „sloupky souboru“ (oni si to o sobě myslí) včas vzpamatovaly. Necháte-li je rozbujet, bude pozdě a pak už nezachráníte ani člověka ani „milovníka“.

*

Slaměný klobouk započal. Poslední přípravy, pokyn režiséra, aby soudruh Lauter zasedl ke klavíru — a jedeme! Ještě chvíli jsme nejeli, protože Ráda považoval za nutné mi vysvětlit, že na klavír bude pouze *improvisovat*, protože hudba ještě není hotova, ale že ví, co tam asi bude, takže to nějak „sfoukne“. Otázal jsem se, kdy je možné očekávat, že bude hudba „hotova“ a byl jsem uklidněn, že něco bude zítra a zbytek *snad* pozítří, takže ve čtvrtek „to pojede komplet“ a v pátek generálka jako představení.

A teď bych měl popsat průběh zkoušky, která nyní už — na mou duši — začala. Nemám bohužel spisovatelský talent, aby se mi to zdařilo a troufám si tvrdit, že by se to nepodařilo ani spisovateli zkušenému. A tak prosím, aby mi bylo dovoleno charakterisovat průběh zkoušky v heslech:

1. Až na malé výjimky neznal se text.
2. Mluva nedbalá a proto nesrozumitelná.
3. Ensemblové scény chaotické.
4. Vzájemné vztahy jednajících osob nedefinovatelné.
5. Jednání nepravdivé.
6. Snaha po „hraní komiky“ — přehrávání.
7. Neznalost prostoru. Herci odcházeli „ven“ dveřmi „do pokoje“.
8. Herci si „brali“ text a suflér musel rozhodovat, komu patří.
9. Režisér tvrdil, „že takhle to doopravdy nejde“, což nemusel tvrdit, protože to bylo vidět.
10. Herci říkali, že mají trému, protože jsem tam byl já.

Trpělivě jsem seděl, koukal a čekal. A dočkal jsem se. Ve 23 hod. byl konec. A nyní jsem měl já jako „instruktore“ pomoci a poradit, co „vylepšit“. To byl pro mne strašný okamžik. Chvilí jsem uvažoval. Jak na to? Napadlo mne, že mi pomůže známá taktika: nejprve pochválit — tak nějak všeobecně, že je vidět snaha, že je nutné vzít v ohled, že to dělají pro zábavu po své práci, a tím víc že je třeba kladně zhodnotit atd. podle známého receptu. Pak se řekne kouzelné slůvko „ale“, vytkne se tak pro formu nějaká chyba, moc ne — stejně to není k záchraně. A pak Zlomte vaz soudruzi a dobrou noc!

A ještě něco proběhlo mými zmatenými myšlenkami: Jsi hercem zdejšího divadla. Otevřenou, jasnou kritikou si ublížíš, ztratilš přízeň diváků, za pár dnů bude kdekdo tvrdit, že jsi povýšený nafoukanec, co popularita?

Snad proto, že šlo o divadlo, které šidím jen velmi nerad, zvítězil jsem tehdy nad měšťáctvím, které se tak silně hlásilo o své. Řekl jsem asi toto: Nezlobte se, soudruzi, ale takhle se divadlo dělat nemůže a nesmí. To je neodpovědnost takhle nepřipraveni ohlásit premiéru, a já ani kdo jiný vám nepomůže. Tady pomůže jenom rychlý návrat k poctivé práci a toto představení odložit. Vždyť máte odpovědnost ke své továrně, k divákům. Co touto hrou dáte svým divákům? Zábavu? To je málo a při způsobu své práce je otázkou, zda jim dáte i tu zábavu. Ale když už jste dva měsíce „pracovali“ a chcete hru hrát, je nutné si ujasnit, co chceme divákovi sdělit, co mu ukázat, čím poučit a čím pobavit. To se

i u tohoto vaudevillu dá přece najít. Děj se odehrává v Paříži roku 1900. A všimněte si prohnité „nóbl“ společnosti paní baronky, pana generála, všimněte si, jak žily herečky-baletky, ukažte na „hochštaplery-chytráky“, jak žili z hlupáků atd., atd. To vše vyžaduje pečlivé rozkrytí textů, vystopování vztahů a jejich zdůvodnění, a potom opatrně krok za krokem vést děj k cíli, který si vytknete. Žádná „komika“, jen opravdové jednání, žádné extempore, ale nejprísnejší zákonitost. Pak se budou diváci vysmívat těm *nemožným lidičkám z roku 1900 v Paříži*, ale nebudou se vysmívat vám, že jim „děláte legraci“. To je jediná možnost, kterou vám upřímně doporučuji. Odložíte-li představení, musíte zvládnout text, texty písni, přesně intonovat, zpřesnit mizan-scény, musíte dostudovat hru.

V tomto závěrečném „projevu“ chtěl jsem být stručný a tím jsem byl někde nezřetelný. Uvědomoval jsem si to, ale chtěl jsem to mít co nejrychleji za sebou. Bylo třeba se už jenom rozloučit. Nastalo trapné mlčení, ve kterém jsem dopil kávu a začal jsem se oblékat. Mezi souborem se začalo šuškat. Konečně jsem se odhodlal podat ruku k odchodu. A tu Vašek Klema moji ruku přidržel a pevně řekl: „Děkujeme ti za upřímnost, jsi první, který s námi takto mluvil, řekl nám pravdu. Prozatím jsme byli posmíváni a pomlouváni. My *odložíme* premiéru hry a ty nám pomoz. Chceme pracovat poctivě, jak si zaslouží náš závod a závodní klub. Soudruzi nám dávají, co nám na očích vidí, a my musíme dokázat, že jsme toho hodni.“

Toto jsem nečekal. Stiskl jsem podanou ruku a pak dalších třicet. Tyto stisky byly začátkem nerozborného přátelství a lásky a počátkem našich společných úspěchů. A tak jsem se stal instruktorem, aniž bych byl chtěl, ale nelituji toho. Poznal jsem mnoho poctivých herců-dělníků pardubické Tesly. Není zde dnes mým úkolem psát o metodách naší spolupráce, ale jedno je třeba nakonec říci: že mně, profesionálovi, i jim, ochotníkům přinesla v dalších měsících radostnou práci, nové poznatky a oboustranný užitek.

PAVEL SPÁLENÝ,

člen Realistického divadla Zd. Nejedlého

Manželé Májovi hrají „Revisora“ s vrážskými ochotníky

OČIMA OCHOTNÍKA

Dramatický odbor „Eduard Vojan“ osvětové besedy ve Vráži u Berouna zahájil činnost r. 1953 Tylovou Paličkovou dcerou. Jak se pracovalo? Byly rozdány úlohy, hra se přečetla, napověda se posadila do boudy a herci zkoušeli na jevišti. Ten s knížkou v ruce, druhý zas natahoval uši k boudě a snažil se zachytit každé slovo. Prostě, vše probíhalo tak, jak se to dělávalo a ještě dělá ve stovkách souborů — a nepochybně by se dělalo u nás ještě dodnes, kdyby...

Nedaleko Vráže je malá osada, v níž po mnoho let trávili své volno manželé Májovi, členové Realistického divadla Zd. Nejedlého. Jezdával sem s nimi i Bedřich Prokoš. Správně bylo řečeno, že zde své volno

„trávili“, neboť dnes tomu tak není. Takřka vždy, když jsou ve své chatě, mají manželé Májovi plnou hlavu a plné ruce práce s ochotníky z Vráže. Už v r. 1953 požádali totiž ochotníci prostřednictvím jednoho svého člena laureáta státní ceny Bedřicha Prokoše, laureáta státní ceny Karla Máje a soudružku Jarmilu Májovou o pomoc a o spolupráci. A výsledek? Pečlivě nastudovaný Gogolův Revisor, při jehož studiu manželé nejen pomáhali, ale v němž také oba hráli. I Bedřich Prokoš pomáhal, pokud nebyl zvolen předsedou svazu ROH zaměstnanců v kultuře a umění a měl více volného času.

Studium Revisora se stalo pro všechny členy souboru nezapomenutelným školením. Poznali jsme, že i ochotnické divadlo může mít dobrou uměleckou úroveň a že poctivou práci lze najít cesty, jak se přiblížit opravdovému umění. Manželé Májovi nám trpělivě vysvětlovali, proč je nutno, aby Osip stejně jako Chlestakov či kterákoliv jiná postava znali svůj životopis, dokázali na každou větu hry najít její „proč“ a „protože“, učili nás spojovat každý úkol jednotlivce s celým dnem na jevišti i mimo ně. Bylo skutečným požitekem zúčastnit se těchto zkoušek, kdy Májovi vysvětlovali velký význam učení Stanislavského pro divadelní umění a přímo prakticky dokázali zajímavým způsobem přesvědčit i ty staré ochotníky, stoupence názoru, že divadlo se má hrát tak, jako se hrávalo vždycky. A byli to právě tito staří ochotníci, kteří se dokázali nejen naučit dokonale text role, ale snažili se co nejlépe pochopit myšlenky autora a tlumočít je divákovi bez napovědy. Májovi jim otevřeli oči.

Abych uvedl alespoň příklad, jak s námi manželé Májovi pracovali. Ukazovali nám, jak si herec musí ve své mysli doplnit to, co není přímo v textu hry. Je třeba, aby direktor, který v závěru prvního jednání rozrušen odchází do hostince za revisorem, viděl před sebou a doplnil si, jak spěchá po schodech, jak nasedá do kočáru s Dobčinským či Bobčinským, jak myslí jen na to, co v hostinci řekne, jak kočí jede pomalu, jak je třeba popohnat koně. Konečně jsme zastavili, vejdemo do hostince a uctivě zdravícího hostinského odbudeme nedočkavou otázkou: kde? — a jakmile dostaneme odpověď, už běžíme k pokojí číslo pět, chvíli posloucháme za dveřmi, odstrčíme dotěrného Dobčinského a hned ho důrazně napomeneme, pak zaklepeme a... začíná výstup na jevišti. Nebo jak důležitý je životopis postavy, jak je důležité vědět, v jakém prostředí vyrůstal Chlestakov, co všechno vytvářelo jeho charakter, znát jeho společenské zařazení, jeho vztahy k ostatním postavám. A pak to pro ochotníky tak důležité: poslouchat to, co říká partner, jevit zájem o vše, co se na jevišti děje, nejen poslouchat, ale opravdu slyšet to, co na jevišti slyšet má, přesně tak, jak by tento zájem jevil třeba Láďa Kapalín, kdyby on byl poštmistrem a kdyby se hovořilo k němu nebo o něm. Ale nejen pravdivě poslouchat, ale pravdivě se i dívat, pravdivě cítit a propůjčit postavě celý svůj organismus. K tomu nás tedy manželé Májovi systematicky vedli.

Zkoušky byly denně. Májovi na ně chodili přes půl hodiny pěšky, až na ty výjimky, kdy celou svou chatu s pozemkem propůjčili souboru a kdy se za krásného počasí zkoušelo uprostřed lesa. Nestalo se nikdy, aby Májovi přišli na zkoušku pozdě, ani když řádila několik hodin prudká bouře a průtrž mračen a kdy přišli celí promočení a v noci šli zase v dešti zpět.

Nezapomenutelné dojmy a poznatky jsme si odnesli také z kursu líčení, který pro nás uspořádali. Jak krásně lze změnit obličej jen několika tahy štětce, vedeného zkušenou rukou. Jak je pro ženy důležitý každý sebe-menší doplněk na šatech, ve vlasech, na krku či na ruce.

Úspěšným Revisorem byly položeny základy k naší další práci. Režisérský kolektiv se rozhodl přistoupit k studiu další Gogolovy hry, Ženitby — a pracovat tak, jak nám to Májovi ukázali na Revisoru. Dlouho jsme hovořili o postavách, hledali jejich vzájemné vztahy, režisér si bral na pomoc i četbu Gogolových Mrtvých duší. I hlavní řídící úkol jsme určili — „Oženit se za každou cenu“. Sběrali jsme několik představení. Až jednoho dne přijel soudruh Máj do Chrstenic, kde soubor hostoval — a výsledkem jeho návštěvy byla dlouhá diskuse, která trvala až do tří do rána — a věřte, nebyť hos-

tinského, byla by trvala ještě déle. Soudruh Máj pochválil snahu souboru stanovit si řídící úkol, ale... A opět následovaly zkoušky, tentokrát však se s Májem. Připomenul nám, jak nutno postupovat, abychom našli správnou myšlenku, kterou byl autor veden a kterou chtěl divákovi říci. Autor sám přece napsal: „Nechci bezduchý smích, kterým se vysmívá člověk člověku, ale smích rodící se z lásky k člověku.“ Jde sice o historku zcela neuvěřitelnou, ne však o nějakou frašku. Vždyť za jednáním lidí na scéně stojí společnost, která dala žít lidem beze smyslu a bezohledně kořistila z jejich neschopnosti jakékoliv vlastní úvahy. Prostudujeme-li dobu a postavy Ženitby, poznáme, že i Podkolesin, Kočkarev a jiní měli své tvůrčí možnosti, že i oni by byli zcela jinými lidmi, kdyby se sebe shodili ztuhlou skořápku návyků a zlovyků, které jim tehdejší carská společnost nasadila. Je nutno tedy i u nich najít kladný obraz jejich života a říci si, že i oni toužili po lidském štěstí. „A tato touha po lidském štěstí nechť je vidět na našem představení,“ řekl nám soudruh Máj — a připomenul dále, že nestačí určit si hlavní úkol, že tento hlavní úkol je spojen s linií průběžného jednání, že musí splynout s prací na každé větě, na každém kroku, že je organicky spojen s úkolem herce, který musí svou poctivou prací, všemi svými schopnostmi dát své postavě pravdu života.

Z nesmírného množství poznatků, které nám s Máj dal, mohu se zde zmínit ještě o jednom. Někteří z nás si mysleli, že při umění prožívání je zbytečné přesné aranžování scén. Soudruh Máj nám řekl: „Hrajeme-li u nás Revisora již po sté, musíme vždy přesně vědět, kde stojí v určitém okamžiku náš partner. I vy si zachycujte přesně každý výstup, který vám nejlépe vyjde, a dělejte to stále tak. Nemusí to být konečné, třeba přijdete časem na něco lepšího a výstup upravíte, ale dbejte, aby Podkolesin na př. vždy věděl o Štěpánovi a naopak. Každá změna na jevišti, o které neví režisér a partner, která není zachycena a zafixována — to vše je anarchie na jevišti. Není správné, jestliže na př. v sobotu pomáhá Štěpán Podkolesinovi obléci se a v neděli si svého pána ani nevšimne.“

Pracovali jsme na Ženitbě znovu. Nejlepší odměnou nám byla kritika, která ústy s. Lhoty prohlásila, že na scéně bylo vidět živé lidi — ne karikatury. Ještě zmínka o manželích Májových. Po soutežním představení, kterého se zúčastnili, počkali na soubor v autobuse — nechtěli svou přítomností ovlivňovat porotce.

Přes léto 1954 jsme studovali Mirandolinu. Zkoušky byly konány střídavě v Berouně a na Vráži. Manželé Májovi opět sledovali průběh všech zkoušek a i když do Berouna mají mnohem dál, byli opět vždy první na zkouškách. Velikým problémem pro nás bylo vyřešení scény tak, abychom mohli Mirandolinu hrát i na miniaturních vesnických jevištích. Opět nám pomohl Karel Máj, navrhl scénu s přesnými rozměry kulis i s krásně vyřešeným balkonem, takže jsme Goldonihohráli dokonce i v malé obci Hostímí u Berouna, kde nebylo jeviště, kde vzdálenost obce od města je dosti velká a není večer spojení, kde však místní JZD velmi dobře plnilo své úkoly. V té sezóně nám pomáhal K. Máj ještě jiným způsobem: scházel se denně s jedním členem našeho souboru a pomáhal mu řešit problémy dramatisace jedné Jiráskovy povídky.

Před slavnými volbami v r. 1954 získali manželé Májovi úderku Realistického divadla a přijeli na Vráž, aby zde v přeplněném sále svým vzorně připraveným vystoupením získali mysl i srdce voličů.

Po Mirandolině následovalo Šaldovo Dítě, pak Jiráskova M. D. Rettigová — a naše plány do budoucna? Matušítkové Kristina, v které, jak pevně doufáme, o letošních prázdninách opět s námi vystoupí a budou pracovat manželé Májovi.

Na závěr jen jednu poznámku, aby nebylo mýlek: Veškerou tuto práci, kterou jsem se zde snažil alespoň částečně popsat, konají manželé Májovi zcela zdarma a nezištně. Jsem si jist, že kdyby jim soubor nabídl za jejich neocenitelnou pomoc peníze, že by se jistě urazili a bylo by po spolupráci.

IGOR NĚMEC, pracovník souboru „Vojan“,
Osvětová beseda Vráž u Berouna

ZE ZÁPISNÍKU III. CELOSLOVENSKÉ PŘEHLÍDKY

Do Liptovského Mikuláše nebyla I. část přehlídky umístěna náhodně. Je tomu právě 125 let, co mikulášští ochotníci uspořádali v této kolébce slovenského ochotnického hnutí první organisované představení na Slovensku. V královském hostinci na Vyšném Huštáku sehrála skupina Gašpara Fejérpatakyho Belopotockého Chalúpkovu veselohru „Kocúrkovo“, která je dodnes živou součástí slovenského i českého repertoáru. Rokem 1830 začíná v Liptovském Mikuláši slavná tradice vynikajících ochotníků, na niž navazuje dnešní účastník Hronova, divadelní soubor Gašpara Fejérpataky-Belopotockého, CK OÚNZ. A ještě jedna zajímavá souvislost: Po „Kocúrkovu“ hráli Mikulášti až r. 1832 Chalúpkovu hru „Všetko naopak“, kterou jsme rovněž viděli na celoslovenské přehlídce v provedení souboru Domu osvěty v Hurbanově. Roku 1831 se nehrálo, protože cholera epidemie, která se valila Evropou, zasáhla i Liptovský Mikuláš. A do tohoto roku je umístěn děj historického dramatu Jozefa Buchance „Proščava“, které v Hronově uvidíme právě v provedení mikulášského souboru.

K bližšímu poznání slovenských souborů — účastníků III. celoslovenské přehlídky, alespoň jeden příklad za všechny. Víme, že všechny slovenské soubory, vystupující v Hronovech a jiných celostátních přehlídkách, strhávaly vždy české diváky svým úžasně vášnivým hereckým projevem, dravou chutí hrát, plnokrevným temperamentem. To pochopitelně nejsou jen význačné znaky jejich hereckého umění, to jsou vzácné charakteristické znaky jejich lidí. Poznáš je na jevišti, ale ještě líp třeba v autobusu nebo v hostinci u večere. S trebišovskými ochotníky, které v Hronově uvidíme v Bukovčanově veselohře „Surovô drevo“, jsem se setkal v kavárně, která má mnoho špatných znaků totožných s podobnými pražskými podniky. Jazzový orchestr unuděně vyhrává unylé šlágry pro mondénní tanečníky, ploužící se po parketu, a blaseování číšníci roznášejí neuvěřitelná množství alkoholických nápojů. Do této kavárny tedy vtrhl trebišovský soubor, protože jim ujel vlak — a za půl hodiny nikdo kavárnu nepoznal. Mondénní tanečníci někam zmizeli, k tanci vyhrávala skupina souboru, která v Bukovčanovi spoluúčinkuje, my, Češi, jsme se obdivovali slovenským písním a učili se tancovat čardáš. — Práce tohoto souboru? Jeho kulturně politický význam? Jsou souborem závodního klubu Potravinár Trebišov. Protože jejich mateřský závod (Cukrovar Trebišov) čerpá základní surovinu ze slovenské dědiny, zaměřují pracovníci podniku — včetně ochotníků — svou činnost na pomoc vesnici při její socialisaci. Ochotníci sice od r. 1948 studují prů-

měrně jen 3 celovečerní hry, ale mnohokrát je na vesnici reprisují, takže s dosavadními sedmnácti nastudovanými hrami uskutečnili víc než 180 představení. Jejich umělecká práce má vysokou úroveň repertoárovou i reprodukční.

Slovenské soubory už tradičně na Jiráskových Hronovech znamenají repertoárový přínos. To není náhoda, že v přehledu repertoáru českých souborů v tomto roce najdete Tajovského „Ženský zákon“ na tak čestném místě. To je m. j. též zásluha vynikajících představení slovenských souborů na celostátních přehlídkách. I letos uvidíme „Ženský zákon“, tentokrát v provedení vítězného souboru I. kategorie (osvětová beseda ve Sv. Juru) a dále tři hry, vesměs u nás téměř neznámé. Zmínil jsem se o Buchancově „Proščavě“. Je to práce mladého slovenského autora; prokazuje veliký dramatický talent zvláště zpracováním II. dějství a smělostí hutné dramatické koncepcce. Rovněž „Surovô drevo“ — současně nejhranější slovenská hra, bude pro české soubory objevem. Zaslouží si jejich pozornost přes řadu nedostatků, o nichž hodně psal slovenský i český tisk. Diskuse o hře může věci jen prospět, podobně jako další novinka, kterou uvidíme v provedení ZK Slovenskej armatúrky, Myjava, Horvátovy „Tetky-pletky“, měla by být hronovskému plenu podnětem k diskusi o dramatisacích vůbec se zvláštním vztahem k dramatisacím románů Al. Jiráska.

Rovněž III. celoslovenská přehlídka divadelních souborů dala v diskusích poroty se soubory a v závěrečné konferenci mnoho podnětů, jimiž se bude třeba zabývat i v Čechách. Konference o divadle pro děti a mládež, které je na Slovensku v ještě horší situaci než u nás, byla přímo předznamenáním diskusního tematu XXV. Jiráskova Hronova.

Škoda, že se do Hronova nedostal soubor Makyty z Púchova, který na celoslovenské přehlídce uvedl hru Jozefa Hollého „Kubo“. Je to rozkošná veselohra, která — po definitivní revisi úprav — má mnoho předpokladů obohatit i český repertoár. Stejně zajímavé by nepochybně bylo v Hronově představení Čapkovy „Matky“, kterou na celoslovenské přehlídce uvedl levický soubor s láskou a porozuměním pro Čapkovu dílo jako jedinou českou hru. — Přejeme všem slovenským účastníkům letošního Hronova mnoho zdaru v úspěšné reprezentaci slovenského ochotnického hnutí. Necht' znamená významný příspěvek k družbě s českými ochotníky a k posílení nerozborného bratrského svazku českého a slovenského národa.

Jiří Beneš

„Surovô drevo“ v provedení souboru ZK Potravinár Trebišov na III. celoslovenské přehlídce: Žofka (E. Onosová), Jaskuliak (J. Jurkovič) a Beta (M. Barincová)

SLOVO MAJÍ OCHOTNÍCI

Redakce časopisu Ochotnické divadlo se obrátila na řadu našich nejrozličnějších souborů, vesnických i městských, více i méně vyspělých, více i méně v poslední soutěži úspěšných. Položili jsme jim dvě otázky: Co se vám nelíbilo na soutěži a jak ji zlepšit? — Pokud místo stačí, nejtýpější odpovědi uveřejňujeme jako příspěvek do diskuse XXV. Jiráskova Hronova. Je tedy bezpodstatná obava jednoho starého ochotnického pracovníka, zda vůbec smíme některé názory uveřejnit. „Ochotnické divadlo“ je časopis ochotníků, jeho vedoucí redaktor je ochotník, ochotníci zasedají v jeho redakčním kruhu, uveřejňují na stránkách časopisu své články, zkušenosti, úvahy i zprávy, a to v celém časopisu, zvláště pak v rubrice „Slovo má“, pravidelně zařazované od prvního čísla časopisu. Jediným kritériem pro uveřejnění je, zda píše člověk, jenž věci rozumí a má na srdci opravdový rozvoj našeho nového ochotnického hnutí, které chce navázat na vše kladné, ale vyhnout se všemu špatnému v ochotnické minulosti; zda píše názory, které nám všem mohou k takovému opravdovému rozvoji pomoci, třeba vyvoláním diskuse. A takovým jsou jistě i názory, které pro jejich otevřenou upřímnost uveřejňujeme.

Redakce

Soubory v poslední době o soutěži a jejím průběhu velmi diskutují. Poukazuje se na to, že třebaže nový soutěžní řád je nepochybně lepší, než bývaly od r. 1948, přece jen má ještě řadu závad. Hlavně si soubory stěžují, že se jich nikdo neptal, soutěžní řád se vydal a hotovo, počínaje řádem soutěže kulturní aktivity souborů v r. 1949 až po poslední soutěž. Řády se stále mění, ani jeden nemá pečeť trvalou, nebo alespoň relativně trvalou (uznávám, že v dnešní prudce kypící době nelze dělat zcela neměnný řád na desetiletí). Tak ku př. nyní — kteří z účastníků krajského kola budou pokládáni za t. zv. umělecky vyspělé a kteří jen za pokročilé, konkrétně řečeno, které soubory začnou příští soutěž zase v okrese a které v kraji? Stačilo by přece jednoduché ustanovení, že třeba prvních pět souborů zůstává v kraji a zachovává si kvalifikaci umělecky vyspělého souboru, ostatní sestupují do okresů. Je ovšem vůbec otevřena otázka, co je to soubor umělecky vyspělý. — Dále je nutno uvažovat o poněkud nezdramém zaměření soutěživosti, jak se vyvinula v poslední době. Soutěž byla vždycky elektrisující moment v životě souborů a znamenala nesmírně mnoho pro jejich růst. V poslední době však, zdá se mi, začínají soubory pěstovat samoúčelnost soutěže. Vystoupení v Hronově je jediným cílem, k němuž se zaměřuje všechno, nejen v souboru samotném, nýbrž mnohdy i kolem a mimo soubor. I když je krásné, že soubory mají ctižádost, přece jen je na čase, abychom jim připomněli, že jejich poslání je zcela jinde — v kulturně výchovném a budovatelsky iniciativním úkolu. Ochotnické divadlo má za úkol být ve svém okolí nejen místem dobré a úspěšné zábavy, ale i tribunou pro šíření nových myšlenek a pokrokového světového názoru, má zvyšovat kulturní a tím i životní úroveň pracujících a posilovat družbu měst a venkova. Pro městské soubory zvláště z toho vyplývá úkol pomáhat vesnickým souborům, zakládat soubory nové a přispívat všestranně k postupnému odstraňování rozdílů v životních podmínkách pracujících měst a venkova. K tomu je ovšem třeba co nejvyššího reprodukčního mistrovství, ale také obětavosti, organizačních schopností atd. Litera soutěžního řádu zůstala v tomto bodě z větší části na papíře a zvláště krajské poroty posuzovaly většinou jen uměleckou kvalitu představení podle okamžité situace. Chceme-li však soutěživost souborů vrátit do zdravých kolejí, nesmíme napříště hodnotit jen jedno jediné představení, ale celoroční práci. Poroty okresní i krajské by měly zůstat trvalou institucí, která by po celý rok navštěvovala své soubory a kontrolovala jejich práci uměleckou i ostatní. Vlastní soutěžní představení by pak už jen dokreslovalo celkový profil souboru. Při celkovém hodnocení by pak bylo možno vzít v úvahu mnoho z toho, co dnes, při jediné návštěvě, nemohou poroty dobře poznat, co soubor dělá ve svém okolí, jak odevzdává své zkušenosti dál, jak pracuje na vesnici atd. A co se týče nákladů na poroty, nelze-li jinak, musel by být příspěvek zahrnut do režie představení souboru. — V každém případě je naprosto správné, že Ústřední dům lidové tvořivosti i náš časopis se nyní obrací na desítky souborů, aby slyšely jejich názor na soutěž. My dole to myslíme s lidovou tvořivostí poctivě, máme zkušenosti a známe mentalitu souborů. Čím větší sepětí s masami souborů, tím menší nebezpečí pěstování

Potěmkinových vesnic, tím méně poklepávání na rameno, jací jsme to pašáci.

Dr Mešeja, pracovník Lidového divadla
v Kostelci n. Č. lesy

*

Vážený soudruhu redaktore!

Celý náš soubor se sešel k poradě, abychom odpověděli na Tvé velmi důležité otázky. Výsledek našich úvah o letošní soutěži Ti v kostce sdělujeme.

Soutěžit chceme. Soutěž velmi účinně mobilisuje soubory k činnosti (v našem okrese soutěžilo 25 souborů), podněcuje k stálému zkvalitňování práce, zlepšuje repertoár. Na letošní soutěži se nám především nelíbilo nepřesné rozdělení do kategorií, které nerozlišovaly pracovní podmínky souboru vesnického od souboru městského. V okresní i krajské přehlídce jsme dokonale poznali, oč těžší je tvůrčí práce souboru v chudé osvětové besedě na vesnici bez dobře vybaveného jeviště, kdy se soubor schází ke zkouškám v pozdních nočních hodinách a překonává těžkosti jen s krajní houževnatostí, než práce v souboru zámožného závodního klubu, který má dále zpravidla i dostatek hereckých i technických kádřů. Proto v příští soutěži navrhuje oddělit venkovské soubory osvětových besed od souborů závodních klubů, neboť pracovní podmínky jsou zcela odlišné, dále posunout okresní kola o měsíc později, aby venkovské soubory měly dost času k dobré přípravě po ukončení podzimních prací (také krajská kola jsou zbytečně odsunuta od okresních, což narušuje naši práci) a konečně zlepšit distribuci kostymů alespoň pro soutěžní představení. Naše Divadelní služba, půjčovny kostymů, totiž zásadně rozlišují, půjčují-li kostymy ZK Vsetín či Svitú Otrokovice, nebo „nějakým vesničanům v Komní“ — o tom jsme se mnohokrát přesvědčili a to nás velmi bolí.

Jsmo šťastni, že chcete slyšet i náš hlas. Děkujeme srdečně.

Za divadelní soubor OB v Komní
Tomáš Milička

*

Na všech soutěžích, ve kterých jsme se vždycky dobře umístili, se nám nelíbí především téměř pravidelně špatný poměr soutěžní komise k malým vesnickým scénám. Jakási rozpačitost nad dobrým výkonem malých souborů, snaha nepustit je dál, obava o poškození prestiže, něco jako lokální patriotismus nebo dokonce maloměstské snobství je zde často dobře cítit. Postarejme se především o to, aby soutěžní komise vycházela anebo alespoň žila v dobrém poměru s oněmi vesnickými vrstvami drobných ochotníků, u nichž je práce vždy obtížnější. Vždyť se perou nejen s chudými poměry, ale často i s odporem a posměchem. Porota, která zná vesnici a má poměr k vesnickým ochotníkům, jediné ta prospěje vesnickému divadlu.

Dram. odbor JZD v Těnovicích,
okres Blovce

*

Dobré profesionální divadlo bylo, je a bude nejlepším učitelem divadla ochotnického, i když se ještě tu a tam

vyskytují ochotnické soubory, které si říkají, „že to hrají líp než profici“. Ale tito poslední mohykáni jsou na vyměření, právě tak jako soubory, jejichž ideálem je věrně okopírovat představení profesionálního divadla. Nelze ani pochybovat o tom, že spolupráce divadelníka z povolání přímo na zkouškách ochotnického souboru přináší pozoruhodné výsledky a naučí mnohé soubory, co to vlastně je na př. režisér a jeho práce. Lze tedy jen litovat, že těch profesionálních patronů nemáme víc a že nejsou horlivější. Ovšem jiná otázka je, zda tato spolupráce je správná právě při soutěžních představeních. V krajské soutěži jsem viděl tři takové případy. V jednom představení byla údajná spolupráce profesionálního režiséra téměř nezatelná, druhé mělo některé výstupy, jiskřící bohatou režijní invencí (ochotníci herci v nich sotva zvládli celý ten ohňostroj režijních „špílů“), střídané však s výstupy naprosté rozpačitosti, výstupy, na něž už asi nebyl čas. A konečně třetí představení bylo téměř výstavní ukázkou svědomitě a nadané profesionální režie ochotnického představení. Režisérova ruka nejen přesně ukázala každému herci cestu k pojetí role, ale téměř s mateřskou péčí provázela každého celou hrou, takže soubor (jinak svědomitý, jako dva svrchu zmíněné) nebyl vůbec k poznání. — A všechny tyto tak rozdílné druhy a výsledky spolupráce příkrývá jeden společný a neurčitý termín „instruktáže“.

Musíme však uvážít, že v této soutěži vystupovala většina souborů, které žádného takového „instruktora“ neměly. A musíme uvážít, že ochotníci budou svou soutěž milovat jen tehdy, když bude soutěž spravedlivou, v níž všichni účastníci mají alespoň relativně stejné podmínky k práci.

*Jan Keller, režisér souboru
ZK Horník v Radnicích*

*

V letošním krajském kole soutěže jsme byli plně spokojeni. Důležité bylo, že jsme byli včas příslušnými činiteli informováni o celkovém průběhu, termínu soutěžních představení atp. Rovněž krajská porota spolu s členy KOD dobře pracovala a pomohla nám. Na Národní přehlídce v Plzni se nám nelíbila nedostatečná organizační příprava, tak na př. přes několikerou písemnou urgenci jsme se dověděli až v den příjezdu v 17 hod. dne soutěžního představení, že začátek je stanoven na 19. hodinu. Přes několikerou urgenci jsme se nedověděli, že není k dispozici řádné rozhlasové zařízení, dostatečný počet osvětlovacích těles, pořádné tahy, krycí látky atp. (mohli jsme si hodně z toho vzít s sebou). Zastávám názor, že jevitě v takovém stavu nemůže vyhovovat významu Národní přehlídky. Jako vzorný příklad uvádíme práci ústřední poroty, složené z pracovníků, kteří dobře divadlu rozumějí a kteří nám při detailním rozboru nedostatků dovedli také ukázat, jak chyby dalším studiem odstranit.

(Poznámka redakce: V zájmu přesnosti budiž uvedeno, že podobný názor na porotu zastává 13 účastníků z kategorie souborů vyspělých, 3 účastníci naopak odcházeli nespokojeni, jeden soubor dokonce porotu nazval „bijící české kultury“. Uvádíme proto, aby nemohla vzniknout domněnka, že redaktor časopisu, člen ústřední poroty, si objednával její chválu.) Je nutno se zmínit též o strance finanční. Na Národní přehlídce nebyla členům souborů hrazena ztráta výdělku a stravné. Domníváme se, že to není správné a že bude možno najít příště jiné řešení.

ZK Nejdeckých česáren vlny

*

Byli jsme neradi, když nám redakce Ochotnického divadla položila otázku, co se nám nelíbilo na letošní soutěži. To proto, že jsme letos v krajské soutěži zůstali bez úspěchu a naše kritické připomínky by mohly být vykládány jako vyřizování účtů — a to bychom nechtěli. Pak jsme však kousli do kyselého jablka a tady to je:

Na celé soutěži — všeobecně — jsme neradi viděli značnou organizační nepřipravenost. Uvážíme-li možnosti aparátu, který měl soutěž provádět — viz Rád soutěže LUT 54/55 — myslíme, že měla být provedena

daleko pečlivěji, všechny termíny (i předběžných porad) řádně ohlašovány, propagaci soutěže věnována náležitá péče.

Pokud jde o naše zkušenosti s porotou a diskusí po soutěžním představení, dospěl soubor po rozsáhlé debatě a rozboru stenografického zápisu průběhu diskuse s porotou k názoru, že letošní praxe docela jistě nebyla krokem vpřed a podle toho, co jsme slyšeli, to v mnoha jiných krajích nebylo jiné. Porota podle našeho názoru nebyla dostatečně seznámena s „Pokyny pro práci porot“, které byly vydány, protože se podle nich neřídila. Nebyla dostatečně připravena na představení, což se projevilo v mnoha — i věcných — omylech, jichž se dopustila vedle připomínek správných. Hlavní chyba — nebyla instrukční, t. j. nepodalala ucelený rozbor hry, režie, hereckých výkonů a ostatních složek hry, jak jsme očekávali od krajské soutěže, která má být vysokou školou souborů, ale utápěla se v detailech, často nepodstatných.

A teď, co bychom navrhovali pro soutěže příštího roku. Udělat ze soutěže svátek — připravit ji po všech stránkách tak, aby byla důstojným vyvrcholením celoroční práce souborů, aby se na ni soubory těšily, aby ji potřebovaly a ne aby vedoucí hlavně menších a mladších souborů trnuli, že se jim v důsledku nezdařené diskuse (nebo diskusí) soubor rozpadne, jak už se v nedávném případě stalo.

Věnovat docela mimořádnou pozornost — a nelitovat proto starostí i nákladů, vyplatí se to — výběru a jednotnému školení porotců. Uvědomit si, že ne každý divadelní pracovník se hodí k tomu, aby vykonával funkci porotce. Pro poroty vyšších soutěží — od krajských — získat k spolupráci významné profesionální režiséry, herce a výtvarníky, řádně je instruovat a vytvořit tak smíšené poroty, polovinou z profesionálů, polovinou z ochotníků. Tyto poroty musí dodržovat řád, který pro ně bude vydán. Na úhradě takto vzniklých nákladů by se jistě rády podílely i samotné soubory, protože by jim to stálo za bezpečnou jistotu spravedlivé soutěže. Toto opatření navrhujeme proto, že máme nejlepší zkušenosti s takto sestavenou porotou. V loňské, výborně organizované soutěži Svazu strojírenství ROH v Brně tvořili porotu 3 význační brněňští profesionálové — s. Mika, Batěk a laureát státní ceny Tomek — a 3 brněňští ochotníci a Tatrovický soubor na skvělou celodopolední diskusi s nimi dodnes nezapomněl.

Organisaci soutěže bychom si představovali asi takto: Rozdělit soubory do dvou kategorií, mezi nimiž by se postupovalo i sestupovalo — najít vhodná kritéria pro to by bylo věcí užší debaty. První kategorie méně vyspělých souborů by prováděla své soutěže v okresním měřítku a její soutěžní představení by byla školou jak pro soubory samé, tak i pro porotce. Je samozřejmé, že těmto soutěžím by bylo třeba věnovat stejnou a ještě větší péči, jako souborům 2. kategorie. Vítěz souborů 1. kategorie, který by se zjistil na společné schůzi všech porot kraje, by postoupil do krajské soutěže mezi soubory 2. kategorie. Okresní soutěže souborů 2. stupně by byly výběrové a do krajských by z nich postoupil určitý, předem limitovaný počet souborů (asi jako letos, až na ten limit). Vítězové okresů by nebyli vyhlašováni. Každý okres má svou porotu. Lhůta říjen—leden. — V krajské soutěži by každý soubor sehrál 2 představení (každá hra jiná) ve lhůtě jako letos, únor až duben. Kraj by měl dvě smíšené poroty. Každá porota by navštívila každý soubor jednou. To znamená, že obě poroty by poznaly všechny soutěžící soubory a protože by posuzovaly podle stejných hledisek, mohly by ve společné schůzi spravedlivě rozhodnout o vítězi, který by tak jako letos postoupil do Národní přehlídky. Vítězné soubory by pak postupovaly do Hronova, kam by byli za odměnu pozváni nejlepší porotci soutěží a vybraní z nich by tvořili porotu hronovské přehlídky.

Snad by stálo za úvahu zavést jednotné formuláře protokolů o soutěžních představeních, jejichž přílohou by byl posudek souboru o porotě — nebo zavést jiný způsob vzájemné kontroly, která je nutná všude tam, kde výsledek nebo poměr sil nelze změřit v metrech, bodech, nebo brankách.

ZK Vagonka Tatra Smíchov

K DIVADELNÍ SOUTĚŽI V OLOMOUCKÉM KRAJI

Letošní celostátní soutěž lidové umělecké tvořivosti vzbudila v našem kraji k životu řadu spících a zrodila potěšitelný počet nových divadelních souborů, hlavně v pohraničních oblastech a na nejdlehlších dědinách. Její průběh potvrdil, že jednotné řízení je naprosto správné a potřebné, i když prozradil řadu organizačních potíží, které nebyly koordinačními orgány zcela překonány. Pro příští soutěže nám musí v organizaci jít hlavně o zlepšení práce porot, o pružnější a spolehlivější práci okresních poraden LUT, o větší podporu se strany všech pořádajících složek (to platí především o ČSM). V některých okresech ani neočekávali takový příliv soutěžících souborů a okresní koordinační orgány měly co dělat, aby vůbec nějak soutěž zvládly.

V Olomouckém kraji bylo v soutěži sehráno celkem 224 představení a z toho jen asi 30 procent pokrývaly soubory. Plně dvě třetiny soutěžních představení zbývají tedy pro soubory začínající a pro valnou většinu z nich bylo soutěžní představení zároveň první inscenací, vstupem do divadelní činnosti vůbec. Je tedy naprosto přirozené, že jsme nemohli být s kvalitou souborů vždycky spokojeni. Často se poroty setkávaly se zjevy, které jsou typickými pro začínající ochotníky (deklamace textu bez přesvědčivosti projevu, vnější způsob hereckého předstávání, přehnané šaržirování, citelné nedostatky v režijní práci, vyplývající z nedostatečné přípravy režiséra, řada technických nedostatků v užívání rekvizit, zvukových kulís, světelného parku atd.). A někdy jsme byli svědky i nejsmutnějších zjevů, kdy si soubor jen „hrál“ na velké divadlo, kdy herci „předstírali umění“ bez cílevědomé a poctivé přípravy. V takových případech docházelo k zásadnímu nedorozumění s porotou a nezdává ješitnost, nedůtklivost členů souboru nepřipouštěla jakoukoliv diskusi. Bohudíky šlo o případy ojedinělé, avšak natolik vážné, že je nutno na ně upozornit.

Vedoucí a režiséři souborů musejí dbát, aby herci, kteří po svém zaměstnání věnují drahocenný čas místo odpočinku zkouškám, věděli, že své volné chvíle zbůhdarma neutrácejí, aby se zkoušky nestaly zbytečnou přítěží. Bude-li umět režisér naplnit zkoušební dobu skutečným tvůrčím ovzduším, pak určitě odstraní špatnou a nepřesnou docházku do zkoušek, na kterou si skoro vždycky v diskusích po soutěžních představeních stěžuje. Dokáže-li si režisér dobře připravit a zorganizovat plán zkoušební doby, bude-li na svou práci řádně připraven, pak bude mít herec pocit, že ve zkoušce udělal kus práce, že tam zbytečně nepodřimoval v koutku u kamen, že nepromarnil ani minutu času. A to je tedy další zkušenost ze soutěže: Zlepšit organizaci a úroveň zkoušek!

Setkali jsme se ještě s jednou za-

BOHDAN DENK,
člen činohry KOD v Olomouci

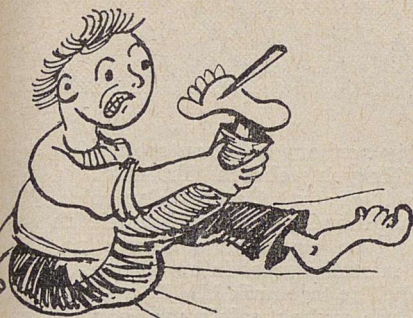
jímavostí, jistě nezdravou. Úroveň inscenací jinak dobrého souboru klesala pro komerční zájmy. Je to konkrétně případ souboru Domu osvěty v Kojetíně. Soubor hrál na zájezdech ve svém okrese až osmnáct představení v měsíci. A tím také vysvětlovali jeho členové fakt, že soutěžní inscenaci nedali všechny své schopnosti jenom proto, že vzhledem k číslu provozu prostě zkracují zkušební dobu. Odvádějí představení nehotová a divadlo jim přestává být radostným osvětlením, představení přestávají být vzácnou událostí a nebezpečně klesají do „šmíraření“.

Z řady dalších zkušeností vyplývá nutný požadavek, aby se orgány lidové správy intenzivněji zajímaly o činnost souborů, aby projevovaly zájem o jejich kvalitu a pomohly vytvořit podmínky pro její zvyšování. V žádném případě nelze souhlasit s opakem nebo prostě nezájemem některých osvětových pracovníků o divadelní soubory. A s tím ovšem souvisí i nejpálčivější otázka našeho ochotnického divadla — dramaturgie. V našem letošním krajském kole bylo na př. sehráno 27 představení, z toho 13 her české klasiky, 1 z ruské a 3 z ostatní světové klasiky, 5 našich původních her, 2 sovětské, 1 původní hra z ostatní světové tvorby, 1 hra pro mládež a 1 česká opera. V okresních kolech se však v soutěži objevily i vyložené brakové hry a několik „braků“ se hrálo mimo soutěž, když soubory neměly odvahu svou práci do soutěže přihlásit. Těžiště repertoáru bylo tedy v české klasice. Nakonec je to pro letošní soutěž pochopitelné. Většina začínajících souborů si pro svůj první krok zvolila nosné, podmanivé a dokonale dramatické texty našich klasiků. A hlavně na venkově hráli hodně Jiráka, Tyla, Mrštíky, Stroupežnického, Preissovu atd. Začínajícím souborům se tu tedy naskytla možnost, aby se herci při prvním krůčku po jevišti opřeli o jasně vykreslené charaktery postav, jim blízkých z vlastního prostředí, o dokonalou formální i obsahovou hodnotu díla. S přibývajícím zkušenostmi souborů budeme chtít posunout těžiště repertoáru blíž k současnosti. S uspokojením lze přijmout představení klasické hry, byť s řadou jevištních nedostatků, jestliže soubor dal autorově ideji vyznít správně a neposunul hlavní myšlenku hry na scestí. Na druhé straně však nelze schválit, jestliže začínající soubor zvolí pro svou první inscenaci Gusjevovu Slávu, při čemž síly souboru na tento úkol zdaleka nestačí. Je to pro nás poučením, že je nutno věnovat dramaturgii našich souborů velkou péči. Je nezbytné nutné důsledně vymýtit z našich jevišť brak, odstranit úniko-

vost repertoáru, na druhé straně je však třeba, aby methodičti pracovníci poraden a dramaturgové uměli po zjištění možnosti souboru doporučit takovou současnou hru, ať naši či sovětskou, na jejíž inscenaci alespoň z valné části síly souboru stačí. Neméně pozornost je třeba věnovat i hrám pro mládež. Tu je dobře upozornit na to, že by tento úsek mohl být vítaným úkolem pro soubory ČSM, při čemž nutno jen znovu litovat, že ČSM zůstal letošní soutěži mnoho dlužen (v celém kraji soutěžily jen dva divadelní soubory!).

Závěrem ještě několik poznámek k některým představením. V kategorii začínajících porota navrhla pro Národní přehlídku Stroupežnického „Naše furianty“ v provedení souboru OB z Plumlova na Prostějovsku. O tomto představení byli čtenáři informováni v 7. čísle Ochotnického divadla. Do krajské přehlídky byla vybrána i inscenace Dvořákovy a Petrovy operety „Sto dukátů za Juana“ v provedení souboru OB v Litovli za pečlivé a vkusné nastudování, postrádající iakékoliv staré operetní manýry, k nimž právě při této hře bývají inscenátoři sváděni. Třetím představením přehlídky začínajících souborů byla inscenace Ostrovského „Pozdní lásky“, kterou uvedl soubor závodního klubu Granitol z Moravského Berouna. Soutěžní představení dokázalo, že v pohraničních oblastech našeho kraje lze směle i nadále očekávat vzvzující se úroveň souborů.

V kategorii pokročilých souborů byla zařazena do krajské přehlídky vedle souboru Domu osvěty v Prostějově inscenace Stehlíkovy Mordové rokle, nastudovaná k 10. výročí našeho osvobození souborem ZK TOS v Olomouci, účastníkem loňské celostátní přehlídky soutěže Svazu těžkého strojírenství a letošní Národní přehlídky ve Svitavách. Rovněž o tomto představení bylo zde již psáno při hodnocení Národních přehlídek. Čestné uznání bylo uděleno souboru OB v Hnolicích na Šternbersku, který právě letos oslavil 90 let svého trvání. Jeho představení Maryši dokázalo, že členové souboru nezůstávají nic dlužni bohaté tradici svého býv. spolku „Vlastimil“, který se mimořádně podílel v minulém století na kulturním životě kraje. Souboru ZK ČSD z Bratru u Přerova bylo uděleno čestné uznání za představení Moliérova Lakomce v režii B. Čapky. Soubor prokázal předpoklady k dalšímu rychlému zvyšování úrovně. Čestné uznání bylo uděleno i souboru ZK Orlických kartáčoven z Červené Vody a jedinému zpěvohernému souboru ZK Sigma Hranice, za dobré provedení Blodkovy opery V studni. Za pečlivé nastudování Kožíkovy pohádky Jak Mráz čaroval bylo uděleno čestné uznání divadel souboru ČSM ve Štěpánově. Členy souboru jsou mladí svazáci, kteří dávají všem skupinám ČSM zářný příklad obětavé a cenné práce.

TŘÍSKY

NIC ZTRACENO

Stvořil jsem v týdnu skvostné arcidílo.
Teď čekám, co mu řekne kritika.
Kritika došla. Prý se nelíbilo.
Že vůbec psal jsem, to mi vytýká.

Pryč tedy navždy jsou sny o dramatě
než o románu velikém.
Mé jméno pohaněno leží v blátě.
Nic ztraceno však. Budu kritikem!

TAJEMNÍK LT

Že mne u vás málo zřítelí?
Problém ten je velmi snadný.
Od čeho jsem tajemníkem?
Přijďte ke mně do poradny!

Al. Matoušek

Na Jiráskův Hronov
jezdím rád — po-
vzdychl jeden známý
redaktor velkého listu.
Je tam krásné okolí!

DOBŘÁ RADA NAD ZLATO

Na kritiku nikdy nedej,
oči před ní zamhouří.
Zato kolem sebe hledej,
kdo kritiku zaslouží!

Jak jsme se měli na Národní přehlídce

Dychtivě vyhlížíme z oken vlaku a zvědavě pozorujeme to staroslavné město Tylovo, kde nyní rozbíjíme svůj herecký stánek, abychom reprezentovali pražské ochotnictvo. Už na nádraží nás vítá rozhlas: „Vítáme účastníky Národní přehlídky LUT a posunovač č. 5 nechť se dostaví do kanceláře.“ — Správně, pomyslí si, ať hned každý vidí, že jsme soubor žižkovského nákladového nádraží. Povídám: „Karle, jdi tam, třeba tě chtějí uvítat zvlášť.“ Jenže Karel se bránil, že má jiné číslo. Po tomto slibném začátku jsme se vybatolili z nádraží. V poradně LUT se hned po srdečných stiscích rukou ptám, stojí-li už na jevišti naše kulisy, které jsme před týdnem poslali a poradnu o tom současně expres uvědomili. „Moment,“ povídá klidně doktor X, „podíváme se.“ A po chvíli: „Ano, dotýčný dopis zde máme, ale o kulisách nic nevíme.“ Dvakrát jsem polkl naprázdno a ještě tak koutkem oka vidím, jak naše herečka Regálová (takto členka Červeného kříže) rychle připravuje lékárničku. Zatím co jsem byl v bezvědomí, zatelefonoval dr. X na nádraží a postavil mne na nohy velice klidným hlasem člověka zcela nevinného: „Na nádraží o ničem nevědí, budete si tam musít zajít.“ — Nastartoval jsem zátopkovským stylem. Prchám plzeňskými ulicemi s očima divoce rozšířenými, lidé se za mnou ohlížejí, nedbám. Nádraží. Odyseea od kanceláře ke kanceláři. Nic. Nákladní list pryč a vagon s kulisami taky pryč. Klesám na rampu a přemýšlím o důstojném způsobu sebevraždy. Tu zrovna proti mně otvírají dveře vagonu a vynášejí ven nějaké bedny. A za bednami... zařval jsem: kulisy! Vjel do mne život, lítám po nádraží, sháním auto, žádám kolemjdoucí o pomoc. Konečně jsem sehnal auto, naložil kulisy a odvezl je

k divadlu. Sháním personál, aby mi je pomohl složit. Personál není, a ti občané, kteří zřejmě mají v divadle co dělat, mne suše odmítnou, oni prý dělají tu Národní přehlídku a na nějaké skládání kulis nemají čas. — Dobrá, tak jsme se do toho dali sami. — Kde jsou podpěry a vrtíky? — Nemáme! — Kde jsou latky a hřebíky? — To má na starosti soudruh Y. — Kdepak je soudruh Y? — To my nevíme! — Lítal jsem tedy znovu po Plzni a kradl latky a hřebíky. Pak jsme stavěli a bili a bili a stavěli. — Kde je stůl, postel, otoman, o který jsme psali? — Nemáme. — Tak náš člen Viktor udělal stůl, postel jsme vytvořili z praktikáblů a otoman z beden a hadrů. V 15.30 hod. scéna stojí. Osvětlovač nikde. Kdosi za půl hodiny přišel, že prý je sem přidělen na přehlídku, ale že je zde dnes prvně a nevyzná se tu. — Před 19. hod. skončila generálka, o 19. se mělo začít. Obecenstvo se asi někde dovědělo o našich potížích, protože se začalo chabě scházet o půl osmé. Po tom všem jsme nezačali hrát zrovna s největší chutí. Po II. jednání prasklo chatrné lanko na oponě, tak jsme oponu zatahovali ručně. Mimochodem nebyl v sále instalován zvonek, tak jsem chodil po představkách chodbami s popelářským zvoncem, abych upozornil obecenstvo, že začínáme. Stejně to nebrali na vědomí a chodili do sálu zásadně čtvrt hodiny po začátku. Tak bych chtěl všechny tv pořadatele plzeňské Národní přehlídky znát, abych jim mohl... stisknout ruku. — Závíděli jsme souborům v Chebu a ve Svitavách a v Přerově, kde všude byla tak dobrá organizace. Je nám líto, že to byla právě Tylova Plzeň, která nás tak zklamala.

F. Koller, vedoucí souboru „Jirásek“
— RK Nákladové nádraží Žižkov

OCHOTNICKÉ panoptikum

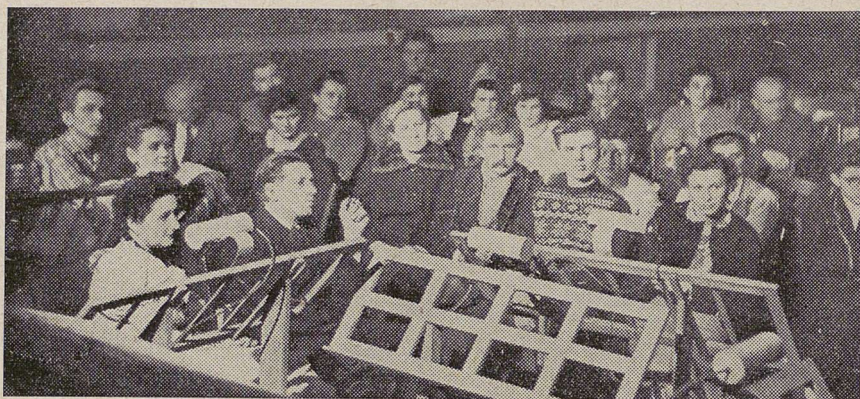
Portrét č. 1:

PANÍ DRBÁLKOVÁ

Paní Drbálková na zkouškách obyčejně plete, ale neunikne jí nejmenší. Přesně eviduje, kolikrát se který na kterou usmál, kdo s kterou chodí, která má s kým poměr atp. Promyšleně spřádá intriky, důvěrně posílá prostřednictvím svých přítelkyň do souborového světa všechny možné drby, vymýšlí si, překrucuje výroky, dušuje se, šveje lidi proti sobě. Do očí každému říká lichotky, za zády ho pomlouvá.

Soubor studoval Maryšu. Paní Drbálková si zašla za paní Hvězdovou, titulní představitelkou, ujistila ji, že nikdo jiný než ona to nemůže hrát a že bude báječná. Pak šla paní Drbálková za slečnou Hvězdičkovou, že se strašně diví tomu nemožnému obsazení, ale ona by mohla povídat, proč tuto roli, jako stvořenou pro slečnu Hvězdičkovou, režisér dal té nemožné bábě Hvězdové: víte, ale to je mezi námi, ona má totiž s režisérem poměr. — Načež se obětává paní Drbálková odebere k paní Hvězdové, vezme si ji pěkně stranou a sdělí jí s pohoršenou tváří nad tou lidskou špatností: Představte si, miláčku, že slečna Hvězdičková chodí po lidech a roztrušuje, že prý máte poměr s režisérem, to víte, chtěla by hrát Maryšu sama, coura jedna! Ale prosím vás, o mně ani muk, musela jsem slíbit, že ani nepípnu. — Paní Hvězdová to jen tak nenechá, nemluví ani slečna Hvězdičková, do věci se vloží paničky ze souboru, pan Hvězda a také režisér vedle ctitelů slečny Hvězdičkové. Před zkouškami se vytvářejí z lidí tajemné hloučky, jeden neví, co si má myslet o druhém, členky souboru se na sebe mračí a členové se tváří hrozivě. U všech oblíbenou zůstává jenom nestranná, milá a sympatická paní Drbálková. Maryša se odkládá na neurčito. J. B.

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

Soubor ZK cukrovaru Brodce se stal vítězem okresního kola soutěže v kategorii začínajících souborů na Mladoboleslavsku. Snímek P. Veselého jej zachytil při diskusi s porotou

CHVÁLA VESNICKÉHO SOUBORU

Srdce člověku pookřeje, když vidí tak dobrou práci vesnického souboru, jako je divadelní kroužek osvětové besedy v Okrouhlicích na Jihlavsku. Je to vesnice s nějakými pěti sty obyvatel — a divadelní soubor, který před dvěma lety začal, má dnes už tolik členů, že může odpovědně uvažovat o zařazení velké tylovské inscenace do svého dramaturgického plánu. Ale nejde jen o vzrůstající počet členů. Stejně krásná je vzrůstající obliba divadelního souboru v obci. Jejich třetí a zatím poslední inscenací byl Kornejčukův Chirurg Platon Krečet. A na tuto sovětskou hru šli se domácí podívat dvakrát — a mnozí i třikrát. Zalíbila se jim hra a zamilovali si svůj soubor. Právem.

Chválím okrouhlický soubor. Vědí, co chtějí. Každá povrchnost je jim cizí. Neodbyvají představení na pár zkoušek — naopak. Platonovi věnovali 235 zkušebních hodin. Pečlivě rozbírají hru, její postavy i situace. Pečlivě připravují scénu na svém maličkém jevišti. Pečlivě uvažují o každém slovu rady nebo kritiky. Vůbec, taková pečlivost a veliká, čínorodá láska k divadlu je pro celou jejich činnost charakteristická. Navštívil jsem v letošní sezóně jednu reprisu Platona Krečeta.

Jejich představení není jistě bez nedostatků. Ne všude stačily herecké schopnosti; je ještě málo zkušených herců na vrcholné herecké pasáže Kornejčukových postav, ne všude se podařilo vystihnout správně rytmický puls jeho hry. Ale sedíš jako kritik na jejich představení a tak nějak tyto nedostatky málo vnímáš — protože hlavní i vedlejší myšlenky autorova díla jsou plně pochopeny, tlumočeny s nadšením a pečlivostí, vyjadřovány mnohými krásnými hereckými výkony (Berest — J. Procházková, Platon — J. Milichovský,

Lída — M. Hrbková a mnozí jiní). Blahopřeji souboru, správně vedenému J. Milichovským, k jeho cestě i dosavadním výsledkům.

J. Beneš

*

„M. D. RETTIGOVÁ“ V PRAŽSKÉM DIVADLE LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

K oslavě desátého výročí osvobození a k uctění 25. výročí smrti našeho velkého spisovatele Aloise Jiráska uspořádala Pražská Medika, n. p. 8. května t. r. slavnostní večer, na kterém byla v Divadle lidové tvorivosti uvedena hra „M. D. Rettigová“. Režisér Rudolf Boes dovedl stmelit jednotlivé herecké výkony v uceleném představení, ve kterém plně vyzněla vlastenecká myšlenka hry. Největší důraz kladla režie na pravdivé vystižení charakterů a nedala se svesti ke karikování postav němčických měšťáků. Tentýž cit pro míru se projevil i u lidových postav Chadimy a Rejska, kde se zpravidla režiséři dopouštějí zbytečného zdůrazňování komických prvků. Z hereckých výkonů zaujala především Božena Jakubův v titulní roli, R. Boes v roli dr. Plavce, Ludmila Klímová v roli jeho hospodyně, K. Štorch (advokát Güllich) a J. Mikovec v roli pojezdného. Slibné talenty prokázaly v rolích měšťských dívek Z. Jirkovská, M. Káčlová, H. Procházková a G. Jakubův. Představení bylo vřele přijato obecnstvem.

Ger.

*

RADOSTNÁ ZPRÁVA Z NOVOBORSKA

Divadelní soutěž vyvolala v životě tři nové divadelní soubory a již se rodí čtvrtý. Hned od začátku vznikl nový soubor v malé sklářské obci Prácheň a přihlásil se do soutěže s hrou „Na letním bytě“. Po něm se

ustavily soubory ve dvou maličkých zemědělských obcích Trávníku a Kunraticích u České Kamenice. Zvláště cenné je, že v Kunraticích byl ustaven divadelní soubor z popudu místního národního výboru a jeho duší je tajemník MNV; v Trávníku byl soubor založen z popudu místní organizace Komunistické strany Československa. Další soubor vzniká v zemědělské obci Lindavě, kde si občané vybudovali malý sálek s jevištěm.

Podle liberecké Cesty míru

*

90 LET DIVADELNÍ TRADICE HORSKÉ VSI

V zjiženém podhůří Krkonoš, hluboko na úpatí Žalého leží v táhlém údolí potoka Sovinky podhorská ves Horní Branná. V málokteré vsi v Podkrkonoší najde návštěvník tolik historických a kulturních památek, málokterá z podkrkonošských vesnic má tak bohatou kulturní tradici jako Horní Branná.

Letos oslaví Horní Branná významné výročí bohaté divadelní činnosti. Soubor hornobranských ochotníků „Tyl“ vstupuje do jubilejního roku — 90 let svého trvání. S radostnou hrstí pohlíží soubor zpět na vyoranou brázdou v úspěšné divadelní práci v zapadlém koutě Krkonoš. Po 90 let v dobách dobrých i zlých nesl brannský „Tyl“ počtivě a odvažně pochoděň osvěty a dovedl nejen pobavit, nýbrž i burcoval svědomí horáků pod Žalým a nutil k přemýšlení. Vedle tradiční práce divadelní nezapomínal nikdy na kulturní podniku významu celonárodního a ukazoval vždy živě pochopení i pro sociální poměry vlastních svých členů. Drobná historická vzpomínka a stručná bilance 90 let ukáže nejlépe smysl, směr a cíl kulturní práce brannských ochotníků.

Do Branné přivezli myšlenku zřídit ochotnické divadlo brannští studenti z Prahy o velikonočních r. 1865, právě před devadesáti lety. Nejnutenější kulisy, sešlé a chatrné, byly vypůjčeny v Karlově u Staré Paky. Sahrálo se několik her, aby bylo možno zakoupit scénu vlastní. Malovali ji restanci z Kartouz u Jičína. V druhém roce trvání ochotnického spolku ve Branné, v r. 1866, těsně před válkou rakousko-pruskou, poslali uvědomělí brannští ochotníci z nepatrných prostředků 10 zlatých na Národní divadlo v Praze a zakoupili pro místní školu přírodopisné obrazy od Amerlinga za 14 zlatých. Téhož roku sehráli po prvé Tylovu hru „Paličova dcera“, při 75. výročí v r. 1940 hráli tutěž hru po čtvrté. V r. 1868 pořízen od profesora pražské akademie Trenkwalda za 74 zl. spolkový prapor.

V době protirakouských meetingů r. 1870 účastnili se brannští ochotníci velmi aktivně tábora lidu v Brabenci

u Jilemnice a v r. 1879 zakoupilo družstvo divadelních ochotníků ve Branně, pozdější „Tyl“, za 16 zl. od Ant. Suchardy, řezbáře a sochaře v Nové Pace, pamětní desku na rodný domek Jana Slavomíra Tomíčka, probuzeneckého básníka a spisovatele. V r. 1895 byla jako premiéra uvedena na scénu Šubrtova hra Drama čtyř chudých stěn. „Tyl“ nezapomínal nikdy na místní kulturní a sociální potřeby, na dětské vánoční nadílky, stravovací akce a každoročně podporoval Klárův ústav slepců a jiné instituce. Podpůrná pokladna spolku byla účinnou oporou sociálně potřebným členům a hradila jejich léčení v případě onemocnění. Lidová scéna brannská uvítala často na svých prknech vynikající hosty pražských předních scén, zvláště K. Högra a Vl. Fabiánovou.

V jubilejním roce sehraji brannští ochotníci k počtě tvůrce českého dramatu a velkého herce Josefa Kajetána Tyla, jehož jméno hrdě nesou na svém štítě, několik jeho her, aby tak vzdali hold nesmrtelné památce Tylové a připomněli tak divadelní veřejnosti hluboké kořeny, z nichž vyrůstalo české divadelnictví na venkově. S heslem Tylovým: Všechny naše kroky musí vést láska k národu a jeho štěstí — jdou brannští ochotníci do poslední desítky let stoletého trvání lidového divadla.

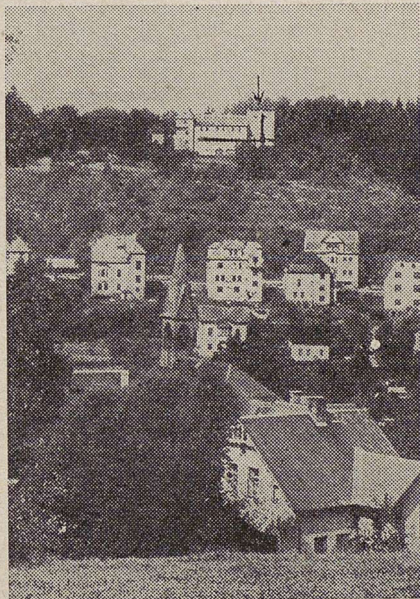
E. Flégl, dopisovatel

★

BOHATÁ BILANCE SOUBORU BRATŘÍ ČAPKŮ VE SMRŽOVCE

Málokterý soubor se může prokázat takovou láskou k divadlu, která se zároveň projevuje činy, jako dramatický odbor OB ve Smržovce „Bratří Čapkové“. Od svého založení v r. 1945 sebral 120 představení a kromě klasických her nastudoval řadu současných českých i sovětských her. Smržovští ochotníci nehrají jen pro své potěšení. Poctivě studují (tři členové se zúčastnili dálkového školení režisérů) a oživují divadelnickou činnost v celém okolí. Pravidelně pořádají večery s ukázkami ze světové dramatické tvorby a cyklus přednášek o divadelní práci. Vykonal již bezpočet kulturních brigád. Bezplatně hrají pro pacienty v léčebném ústavu v Jablonci n. N. Z iniciativy souboru zajíždí do Smržovky hostovat Severočeské divadlo z Liberce a dramatický soubor n. p. Tofa z Jiřetína, s kterým soubor přátelsky spolupracuje právě tak jako s ochotníky v Josefově Dole a souborem n. p. Soba v Plavech. Tvůrčí části soutěže LUT se zúčastnili svými literárními pracemi 77letý Josef Valenta (dvěma dramaty) a E. Hanf dvěma sbírkami poesie. Velkým úspěchem souboru byla inscenace Molièrova Lakomce, v které také několikrát hostoval člen ND v Praze František Filipovský. Většina členů je sklářskými dělníky a věnuje divadlu opravdu všechn svůj volný čas. Za dobu své činnosti získal soubor tři čestná umístění v soutěžích

— II. cenu na I. Raisově festivalu, III. a IV. cenu v soutěži dramatických odborů v Jablonci s repertoárem Čapek, Matka; L. Stroupežnický, Naši furianti; Bratří Mrštíkovi, Maryša. Z dalšího bohatého repertoáru souboru jmenujeme alespoň: V. Cach, DS 70 nevyjíždí; Isajev-Galič, Volá vás Tajmyr; K. Dvořák, Boženka přijede; Gogol, Revisor; Čechov, Strýček Váňa; Ostrovskij, Pozdní láska; L. Stroupežnický, Zvíkovský rarášek a Paní mincmistrová, — a poslední inscenaci Drdových Hrátek s čertem. Obyvatelstvo Smržovky sleduje práci souboru s velkým zájmem. Na premiéře Hrátek bylo 550 diváků, kteří nadšeně

Smržovka, šipkou označen Parkhotel, v němž má jeviště soubor bratří Čapků

děkovali souboru za pěkné představení.

Otiskujeme příspěvek našeho dopisovatele *Emila Hanfa* o nejstarším členu souboru:

Josef Valenta (naš děda), jeden z předních členů dram. souboru „Bratří Čapkové“ ve Smržovce, narodil se 8. 3. 1878 v Holicích u Pardubic. Letošního roku dožil se tedy 77 let v plné svěžesti a síle a je stále činným ochotníkem. Po prvé na ochotnické jeviště vystoupil v roce 1895 v Tylově Pražském flamendru. Od té doby přímo vášnivě propadl divadlu, ale také hudbě a zpěvu. Za svého působení upevnil mnohá přátelství s představiteli ochotnického i profesionálního divadla. Byl dokonce i angažován k profesionální scéně, ale na domluvu bratrovu a rodičů angažmá zrušil. Zato se věnoval plně ochotnickému divadlu, kterému zůstal věren až do dnešních dnů. Je autorem dnes více než padesáti her pro ochotnická jeviště. Jeho hry byly svého času ochotnickými soubory velmi vyhledávány. V ochotnickém divadelnictví prošel náš oslavenec všemi funkcemi. Byl okr. režisérem Tylova okrsku v Pardubicích, místo-

předsedou jabloneckého okrsku, předsedou ochotnického spolku ve Smržovce a pod. Byl zakladatelem několika ochotnických souborů, režisérem mnoha her a vytvořil na jevišti do dnešního dne více než 100 postav. Z jeho oblíbených rolí alespoň jmenujeme Vávru v Maryše, Valentu v Tylově Paličově dceři a purkrabího ve Vrchlického Noci na Karlštejně. Bývalou ÚMDOČ byl za své zásluhy o ochotnické divadlo odměněn stříbrnou snítkou. V roce 1954 byl v krajské soutěži LUT v oboru dramatické tvorby odměněn II. cenou a čestným diplomem za hru „Hříchy paní Líbezné“. Nyní, ač 77letý, ještě převzal s ochotou jedru z rolí v Drdově komedii „Hrátky s čertem“ (premiéra ve Smržovce 4. 6. 1955). U nás mu všichni říkáme „naš děda“ nebo „naš nezmar“, a to proto, že nám je milým člověkem, který nedovede žádnou legraci pokazit a též proto, že ač takového věku, je mnohdy čipernější než jsme my mladší, jeho přátelé. Má on totiž velmi pevně zdraví a t. zv. „kopečky“ dovede slézat hbitěji než my všichni. A tak mezi námi žije a s námi pomáhá pracovat ve prospěch a ke slávě českého ochotnického divadla. A přejeme mu ještě nejméně 23 let života mezi námi.

★

Z PRÁCE DIVADELNÍHO SOUBORU ZK ROH TOSTA

Ochotníci v závodním klubu TOSTA ve Vejpřtech vyvíjejí opravdu čilou a záslužnou činnost. V únoru a v březnu t. r. hráli v soutěži LUT v okresním i krajském kole komedii Suchovo-Kobylna „Svatba Krečinského“, v dubnu inscenovali hru Mony Brandové „Malajská romance“ a v červnu nastudovali Štolbovu komedii „Na letním bytě“. Na září připravují dramatisaci klasického románu Honoré de Balzaca „Evženie Grandetová“ a na konci roku uvedou Konstantinovu operetu „Teče voda proti vodě“.

V inscenaci „Malajské romance“ souboru opravdu přátelsky vyšlo vstříc Krajské oblastní divadlo v Trutnově, které zapůjčilo ochotníkům nejen studijní materiál, ale i kostymy. Proti tomuto příkladu spolupráce profesionálů s ochotníky je nutné si povšimnout podivného jednání krajské poradny lidové tvorivosti v K. Varech a krajského koordináčního výboru LUT. Ještě v době, kdy už probíhaly národní přehlídky, neuznaly tyto orgány za vhodné informovat soutěžící soubory o konečném výsledku jejich práce, t. j. o jejich umístění v soutěži.

Josef Havelka

★

JAK PRACUJE DIVADELNÍ KROUŽEK ZK SLAVIAMOTOR V NAPAJEDLÍCH

Práce ochotníků v Napajedlích má už svou tradici. Divadelní kroužek ZK Slaviomotor začal pracovat v r.

Lutowského Rodinná záležitost v provedení souboru ZK Slaviomotor Napajedla. Na snímku J. Kramoliš jako Tomáš a J. Kouřil jako Rostkovský

1949. Vyvrcholením jeho činnosti byl rok 1954, kdy kroužek sehrál celkem 24 představení klasických i současných her. Představení navštívilo 6400 diváků. Členové kroužku se v poslední době také více věnují dobrému výběru repertoáru a nastudování her. Režisér soubor vždy seznamuje ještě před zkoušením s autorem hry a dobou, kdy byla hra napsána, s rozбором jednotlivých postav i idejí hry. Pevný plán zkoušek a pravidelné zápisy v deníku se staly souboru běžnou a samozřejmou záležitostí. Soubor ustavil technický kroužek (stavební partu), který má za úkol provádět návrhy scén, výrobu a stavění dekorací. Soubor nacvičuje čtrnáct dní před představením už v dokonale postavených dekoracích. Velkou pomocí v práci souboru jsou návštěvy zástupců okresního a krajského poradního sboru LUT z Gottwaldova, kteří vždy ochotně poradí a pomáhají kritikou zlepšovat práci ochotníků.

V okresním i krajském kole LUT předvedli napajedlští ochotníci jako výsledek své práce hru polského autora Lutowského „Rodinná záležitost“. Druhá část souboru mezitím studuje Beaumarchaisovu komedii „Figarova svatba“.

Otakar Žurman

★

Z NAŠEHO ŠKOLENÍ

Divadelní soubory postrádaly už delší dobu odborná školení. Odbor pro školství a kulturu radý ONV spolu s Okresním poradnou LUT v Havlíčkově Brodě se proto rozhodl uspořádat divadelní kurs pro členy souborů svého okresu. Kurs byl rozvržen do čtyř lekcí, které byly uskutecněny ve čtyřech po sobě jdoucích nedělích. V první lekci přednášel Zdeněk Dohnal, pracovník divadelního oddělení Ústředního domu lidové tvořivosti, o dramaturgii ochotnických divadel. Odpolední přednáška byla zaměřena na umělecký přednes. V druhé lekci přednášel Rudolf Kurel, maskér Realistického divadla Zdeňka Nejedlého v Praze, o divadelním líčení, které účastníkům názorně osvětlil na několika praktických příkladech. Třetí neděle byla

věnována práci režiséra. Přednášela L. Cmuntová, režisérka Státní zájezdové scény — Vesnické divadlo. Také ona ukázala práci režiséra na praktických příkladech. Poslední lekce byla věnována práci herce. Lektorem byl ředitel Vesnického divadla z Prahy František Smažík, který uměl poradit účastníkům školení ve všech obtížích, které se jim vyskytly při inscenaci divadelní hry na malém jevišti. O školení byl v souborech velký zájem a průměrná účast z 35 přihlášených byla asi sedmdesátiprocentní. Pro informaci okresním činovníkům dodávám, že přespolní účastníkům byly hrazeny obědy. Výlohy celého školení včetně zmíněných obědů a honorářů lektorů (včetně cestovného a diet) byly 1270 Kčs. Věříme, že toto školení našim souborům pomohlo a že se jeho výsledky objeví již v příští soutěži.

J. Milichovský

★

VZPOMÍNKA NA SAŠU RAŠILOVA

Odešel dobrý člověk a velký herec, zasloužilý umělec SAŠA RAŠILOV, člen Národního divadla v Praze. Už ho neuvidíme v jeho autíčku projíždět Zbraslaví, topolovou alejí k Lahovicům a dále ku Praze. Znal celou Zbraslav a všichni znali jeho. Zde žil léta ve své malé vilce se zahradou na břehu Vltavy. Zde tvořil své role, kterými obohacoval mnoho let návštěvníky Národního divadla, pracoval v zahradě a těšil se svou starožitnou sbírkou porcelánu, kterého měl plné vitriny.

Zvláště rád chodil mezi nás, zbraslavské ochotníky a pomáhal radou hercům i režisérům. Přícházeli obyčejně na čtenou zkoušku a pomáhal hercům zakládat role. To všechno dělal nezištně, bez honoráře. Často se přišel podívat na zkoušku na jevišti a nikdy, když měl volno, nechyběl na našem představení. Ale hrát s námi nechtěl, říkal, že nemá čas. A čas také opravdu neměl, vždyť ani v okupaci, kdy Národní divadlo bylo zavřeno, nezahálel, pracoval ilegálně a vozil ve svém autíčku malou tiskárnu na tisknutí revolučních letáků. — Nejvíce jsme se těšili, když po zkoušce nebo po představení přišel s námi besedovat, vytknul chyby a pochválil dobrý výkon.

Poslední moje setkání s ním bylo minulého roku, kdy jsem byla ve Zbraslavi na návštěvě. Právě se očekávalo snížení cen. Stál před „Pramenem“ a hned se ke mně hlásil. „Ale, Tylova hospodyně Kateřina?“... Jmenoval nás vždy jménem z některé hry. V tom směru měl výbornou paměť. Hovořili jsme a právě šel kolem jeden z jeho známých a ptal se ho, co dělá. Soudruh Rašilov se šibalským pomrkváním mu povídá: „Ale čekám tady, až bude uherský salám lacinější.“

Divadlo ztratilo velkého umělce, štědrého dárce radosti a smíchu — budeme ho vídat už jen ve filmech a vzpomínat!

Marie Boučková

Jedním z nejlepších představení krajského kola v kraji Č. Budějovické byl Shakespearův Sen noci svatojanské v provedení ZK ČSD Tábor. Režisér J. Traxler vytvořil dobře propracované, vyrovnané představení, plné jemné poesie a jasného humoru. Blahopřejeme souboru a těšíme se na jeho další úspěchy.

★

Při diskusi krajské poroty se souborem v Brankách na Moravě prohlásil jeden člen souboru: „Tak se mi to všechno líbilo, i to, co jste nám vytkli, že vám slibují, že teď se teprve do toho dáme s chutí a doopravdy a uděláme pěkné věci.“ — Kéz by tak končily všechny naše diskuse.

★

TÁBOR VZPOMNĚL JOSEFA ŠMAHY

V tichu svatojakubského hřbitova v Táboře mezi dvěma mohutnými Smrky je prostý hrob s nápisem:

Josef Š M A H A, český herec, † 11. 5. 1915 — Terezie Š M A H O V Á, česká herečka, † 30. 10. 1911

V deštivém ránu v neděli 15. května 1955, tedy skoro přesně za 40 let od smrti Josefa Šmahy, se sešli táborští divadelníci, aby v krátké vzpomínkové slavnosti přímo u Mistrova hrobu vzpomněli muže, tak významného pro náš divadelní život v letech 1880—1910.

S. Zenkl, významný osvětový a divadelní pracovník v Táboře, vyznamenaný čestným uznáním ministerstva kultury, zhodnotil ve svém projevu význam Šmahovy herecké a režisérské práce a zajímavě zavzpomínal i na poslední vystoupení starého Mistra v tábořském Městském divadle v roli Buška v Stroupežnického Furiantech. Šmaha si zamiloval Tábor, město velkých husitských tradic, kde trávil zbytek svého plodného života, a proto si také přál, aby zde byl pochován. Pamětníci, z nichž mnozí byli přítomni, si živě vzpomínají na debaty se starým Mistrem v kavárně, na promenádách, a vzpomínají také na jeho charakteristický postoj, na jeho lví hlavu a nezbytné viržinko. Šmaha nezemřel v Táboře, nýbrž na léčení v lázních Pohled u Havl. Brodu, odkud byl do Tábora převezen a pochován do hrobu, do něhož před několika lety před ním byla uložena i jeho choť, herečka Terezie Šmahová.

Josef Svoboda

ODEŠEL SLÁVA VANĚČEK

Našemu vesnickému divadelnímu souboru Vojan OB Struhařov v minulých týdnech zemřel tragickou smrtí mimořádně obětavý pracovník Sláva Vaněček. Svou lásku k divadlu mnohokrát dokázal činy. Byl to tesařský dělník, který ještě svým starým rodičům vedl hospodářství. Na zkoušku často chodil přímo z pole, ale svou roli vždycky znal bezvadně nazpaměť. Je nám teskně, když si vzpomene, jak při reprise Paličovy dcery v Uhříněvsi ještě stávl jeviště a pak hrál s takovým nadšením, jako by tušil, že už na ta milovaná prkna vstoupil naposled. — Jeho nejzamílovanější postavou byl Francěk z Maryši. Za tuto roli dostal také čestné uznání v Divadelním máji v Kostelci nad Č. lesy. Struhařovští ochotníci ztratili nenahraditelného pracovníka a věrného kamaráda. Čest jeho památce!

O. Šmolc

*

RADOSTNÉ VÝSLEDKY LETOŠNÍ SOUTĚŽE LUT V OKRESE SOKOLOV

Účast soutěžících v letošní soutěži lidové umělecké tvořivosti v okrese Sokolov byla opravdu spontánní. Soutěžilo 55 souborů a 96 jednotlivců. Všechny obory lidové umělecké tvořivosti byly zastoupeny a mnozí soutěžící velmi čestně obstáli v přísném hodnocení soutěžních porot, a postoupili do krajského kola SLUT.

Začátečnický divadelní kroužek učitelů při OB v Lomnici připravil pro SLUT Šrámkovo „Léto“. Představení v režii s. Čecha vytvořili všichni účinkující — vesměs učitelé, s opravdovým porozuměním a přímou pietou k básníkovi. Do krajského kola soutěže se velmi pilně připravovali a výsledek jejich práce byl korunován úspěšným postupem do Národní přehlídky.

Divadelní kroužek mladých z učiliště Chemických závodů SPZ 19 ze Sokolova nastudoval s mladistvým

elánem hru Makarenko-Stehlík „Začínáme žít“ a recitační dramatické pásmo „Atomový věk začíná“, jehož autorem je dělník z Chemických závodů s. Cervan.

Z německých divadelních souborů se nejúspěšněji umístil divadelní kroužek ZK Novosedelských skláren, který do soutěže LUT nastudoval operetu „Dům u tří děvčátek“. Vedoucím souboru je s. Baumgartel.

Literární a hudební tvůrčí práce účastníků soutěže LUT byla také čestně zastoupena. Z okresu Sokolov bylo odesláno celkem 19 literárních prací, práce dvou autorů — Štípského a Vášové postupují do ústředního kola.

L. Hodaňová

*

K JUBILEU RAKOVNICKÉHO „TYLA“

Na Rakovníku máme 27 divadelních souborů, z nichž jsme nejvíce hrdi na rakovnický „Tyl“, dramatický soubor závodního klubu Rakovnických keramických závodů, který v letních měsících uskutečnil dvanáctistupňovou ochotnickou divadelní představení ve městě, majícím ctížádost být českému severozápadu kulturní Lito-myšl. Číslo až neuvěřitelné a přece pravdivé, jakým se těžko může pochlubit jiný ochotnický soubor malého venkovského města. Z těchto 1200 představení bylo od r. 1945 uskutečněno 540, tedy téměř tolik, jako dříve za 143 let!

První ochotnické představení v Rakovníku bylo uspořádáno roku 1812, kdy berní J. Kubla s divadelními nadšenci z dělnických a řemeslnických vrstev zakládá zde Spolek divadelních ochotníků, který předstupuje po prvé před obecenstvo s hrou Husitů před Naumburkem. Ale německý úřad další představení zakázal. Byla oživena až r. 1822 truchlohou Mečislav a Blanka, sebranou rakovnickými studenty a řemeslníky. Ale opět úřadem divadlo umlčeno až do r. 1827, kdy oživá zásluhou malíře pokojů J. Hovorky na dalších 8 her, které se opět zdály příliš nebezpečnými německému purkmistru a proto v nich nesmělo být pokračováno. S uvolněním politického života otvírá se v Rakovníku opět, a tentokrát už natrvalo ochotnické divadlo r. 1865. Zakládá se spolek „J. K. Tyl“. Toto velké jméno nesou rakovnickí ochotníci ve štítě až dodnes, kdy soubor velmi úspěšně pracuje jako dramatický odbor největšího rakovnického závodu. Celé stovky divadelních večerů věnovali domácí umělci svému městu, kdy spolu s nimi vystupovali jako hosté vynikající herci, na př. Sklenářová-Malá, Seifert, Mošna, Vojan, Kohout, Štěpánek, Plachý, Karen, Beníšková a j. Nejvíce se rozehrál „Tyl“ r. 1946 příchodem nového režiséra Slávy Cóna. Pod jeho vedením vystupuje třikrát na nejvyšší ochotnické metě, Jiráskově Hronovu, kde získává čestné umístění mezi nejlepšími ochotnickými soubory republiky. A jaká to byla představení v Rakovníku? Uvedme letmo alespoň některá: Sen noci svatojanské, Zkrocení zlé ženy, Veselé paníčky windsorské, Večer tříkrálo-

vý, Revisor, Strýček Váňa, Cyrano, Měšťáci, Lucerna, Pampeliška, Fidlůvačka, Jan Hus, Daleká cesta, Aristokrati, Ruští lidé, Volá vás Tajmyr, Čestný soud, Kalinový háj, Koho tlačí bota, Anna proletárka, Koží mléko atd. Sehrána byla rovněž řada (včetně letošního dramaturgického plánu celá desítky) úspěšných her domácích, rakovnických autorů. Vynikající dramaturg souboru, dr. Felix Bělohávek, je sám autorem čtrnácti dramatických prací. Je zajímavé, že právě 1000. ochotnické představení v Rakovníku byla Anna proletárka, s níž rakovnický „Tyl“ vyhrává krajskou divadelní soutěž a která je též jedním z největších a nejúspěšnějších ochotnických divadelních představení v Rakovníku vůbec.

Význam „Tyla“ je především v tom, že častými reprisami nahrazuje vlastně celému okresu oblastní divadlo, neboť na svá představení sváží diváky z ostatních obcí. Velikou zásluhou souboru dále je, že jeho režisér, dramaturg, maskér i herci skýtají všestrannou pomoc všem ochotníkům okresu, na př. vedou pro ně ve spolupráci s Domem osvěty ochotnické školení. Rakovnický „Tyl“ je rovněž zakladatelem Křivoklátského divadelního léta, Wintrových her v Rakovníku, vlastní velkou divadelní šatnu a skvěle vybavené jeviště. Škoda, že jeho hlediště už dávno nevyhovuje tak rozsáhlé činnosti.

Při hodnocení je též nutno poukázat na účinnou pomoc „Tyla“ v agitačních střediscích při volbách, o chmelových a žňových kulturních brigádách, je třeba vyzvednout jeho účast na různých kulturně politických akcích v Rakovníku a upozornit také na to, že „Tyl“ jako jeden z prvních našich souborů počal hrát přímo na svém mateřském závodě, v tovární hale rakovnické šamotky, kde pro osazenstvo předvádí premiéry nových her. 1200 hodnotných ochotnických představení v Rakovníku, to je bilan-

Režisér rakovnického „Tyla“
Sláva Cón jako Pelop ve hře
J. Vrchlického Námluvy Pelopovy

ce, na niž jsou kulturně politický život Rakovnícka i celé naše ochotnické hnutí právem hrdi. *K. Mejstřík*

*

OCHOTNICKÁ ZPĚVOHRA ŽELEZNIČÁŘŮ V BRNĚ

Kdo byl na operním večeru, který pořádal divadelní odbor závodního klubu železničářů v Brně a zaposlouchal se do arií Smetanových a Dvořákových, jistě dospěl k závěru, že vyspělé síly ochotníků stačí i na nejodpovědnější úkoly.

Vezměme jen namátkou dueto Jitky a Vítka z opery Dalibor v přednesu Jitky Krátké a Jiřího Chlubného, kde zvláště zaujal hlas nadané mladé zpěvačky nejen svým rozsahem, výraznou dikcí, ale také smyslem pro ztvárnění myšlenky skladatele. Proto jim, všem zúčastněným v první části večera, stejně jako zasloužilému umělci Oldřichu Kovářovi patřil srdečný ohlas hlediště.

Nejinak tomu bylo po přestávce. Hlediště se znovu utišilo, světla ztlumila a sálem se rozezvučela předehra Blodkovy jednoaktovky V studni.

Rozmarný příběh, spolu s lyrickou hudbou Blodkovou, našly cestu k posluchači stejně jako přesvědčivé a výrazné charaktery jednotlivých představitelů. Byla to Veruna Ireny Synkové, jejíž hlasové vyjádření bylo v harmonickém sepětí s herckým projevem a stalo se nejsilnějším prožitkem večera vedle Ludmily Vlkové, nadějně představitelky Lidučky, starého Janka Jana Tvrdoně a Antonína Julínka jako Vojtěcha, jehož vyspělý zvukový tenor potřebuje odborného vedení a více pozornosti ekonomice hlasu. Smíšené sbory překvapily svou vyrovnaností a zpěvnou vyvážeností.

Režie Františka Vyhánka měla úkol o to víc ztížený, že se musela potýkat s malým prostorem a nedokonalým světelným vybavením. Přes-

Záběr z Kornejčukova Chirurga Platona Krečeta v provedení souboru ZK Prefa Hýskov na Národní přehlídce začínajících souborů

to i tak, stejně jako hudba pod vedením dirigenta Bronislava Pirochty, plným právem prokázala, že zpěvoherní soubor železničářů je životaschopné těleso, které má plně předpoklady k dalšímu vážnějšímu uměleckému růstu. Právě proto by potřeboval zaslouženou a čínorodou pomoc i radu od předních profesionálních uměleckých pracovníků v Brně. Šedesátiletá zpěvohra divadelního odboru ZK železničářů vedle klasických operet zařadila do svého repertoáru pro rok 1955—56 Škroupova Dráteníka a hudebně literární večery v závodním klubu.

Zpěvohra sama je jen součástí velkého stoletného souboru ČSD, jehož čínorherní složka sehrála od založení (1949) více než 200 představení. Z jejich repertoáru uvádíme: Gogolův Revisor a Ženitba, Jiráskova Kolébka a Vojnarka, Zeyerova Stará historie a Radúz a Mahulena, Gusjevova Sláva, Poláčkův Rozum do hrsti a j. *V. Hulák, dopisovatel*

*

DIVADELNICTVÍ V ŽELEZNÉM BRODĚ

Ochotnický soubor Tyl při Osvětové besedě v Železném Brodě dokázal si zřídit nejen krásné jeviště, hlediště pro 300 diváků, pěkně vybavené šatny i klubovnu, ale brigádnicky upravil i přírodní divadlo pro 4000 diváků. Sem bude zajižďet Liberecká opera, Kladno, Mladá Boleslav a jiná profesionální divadla. Soubor vyvíjí poctivou ochotnickou činnost: v listopadu m. r. hrál dramatisaci Balzacovy Evženie Grandetové, v lednu t. r. Drdovy Hrátky s čertem, v březnu Šrámkova Plačícího satyra. K zahájení sklářské výstavy 12. 6. sehrál soubor Vrchlického Noc na Karlštejně, druhá část souboru studuje Labichův Slaměný klobouk a k 95. výročí založení souboru studují ochotníci Stroupežnického Naše furianty. Jak neblaze proti tomuto repertoáru působí už názvy her: „Krajanuku, vrať se!“ — „Naše tchyně odzbrojuje“ — a „Edáček filuta“, s oblibou hraných ochotníky z okolních vesnic. Nezdá se, že by tyto ochotníky táhl dobrý příklad železnobrodského Tyla. *-Ida-*

*

Dramatický kroužek textilní průmyslové školy v Jilemnici sehrál úspěšně Molièrova Chudáka manžela a Drdovy Hrátky s čertem. Pro školní rok 1955—56 připravují mladí nadšenci hru ze života geniálního nizozemského malíře Vincenta van Gogha Hledač světla od J. Janovského. Hru bude režisrovat absolvent dálkového divadelního školení režisérů V. Kmínek.

*

Redakce oznamuje všem čtenářům, že pravidelné kursy jevištní řeči a kostymnictví, otiskované v našem časopisu, budou opět pokračovat od 10. čísla. Jejich lekce jsou tedy v tomto a následujícím čísle časopisu vynechány vzhledem k mimořádnému tematickému charakteru těchto dvou čísel.

* OCHOTNICKÉ DIVADLO
* ROČNÍK I ČÍSLO 8 SRPEN 1955

Ministr akademik
ZDENEK NEJEDLÝ,
nejlepší přítel ochotnictva

GYDÁVÁ
MINISTERSTVO KULTURY
v nakladatelství Orbis, národní podnik,
Praha 12

Řídí redakční kruh
Vedoucí redaktor Jiří Beneš
Redakce: Praha 12, Stalinova 3
telefon 226145—49

Vychází v polovině každého měsíce
Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs
Účet u SBČs 137-3007

Tiskne Orbis,
tiskařské závody, n. p., závod č. 1,
Praha 12, Stalinova 46

Rozšiřuje Poštovní novinová služba (PNS),
objednávky přijímá každý poštovní úřad
i doručovatel

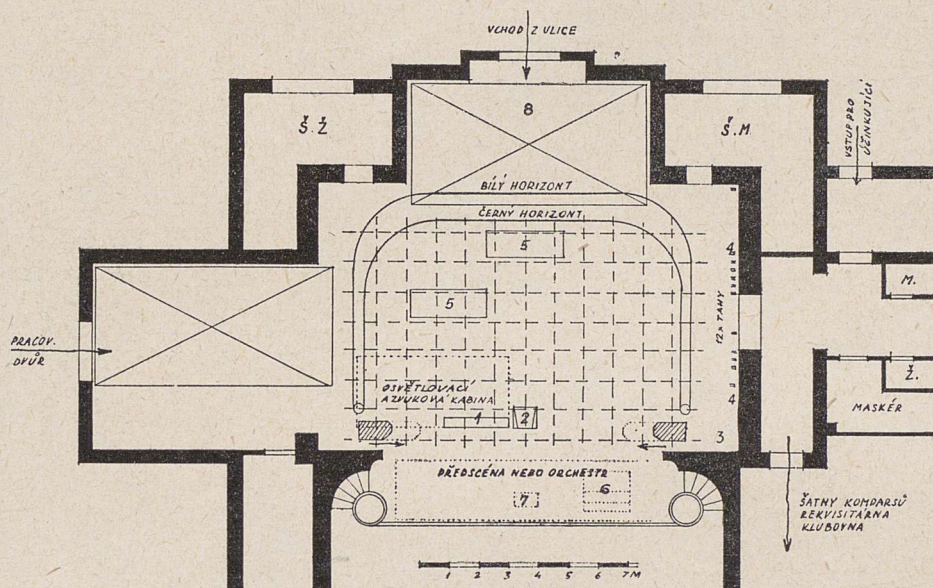
A 09075

OBSAH

Dopis národní umělkyně Růženy Naskové ochotníkům	169
Nositel Řádu práce Drahoš Zelený, ředitel Národního divadla: Znal jsem Aloise Jirásku	170
Laureát stát. ceny Adolfa Branald: Případ komisaře Rybítschky (Povídka pro Ochotnické divadlo)	171
Jaroslav Hladký: Sedmdesát let ochotnického divadla v Dobré	174
Vladimír Semrád: Dva proudy v minulosti našeho ochotnictví	175
Valeria Kuchařová: Dramaturgie souborů za leden—květen 1955	179
O spolupráci profesionálů s ochotníky: Očima profesionála (Pavel Spálený, člen Realistického divadla)	180
Očima ochotníka (Igor Němec, soubor OB Vráž u Berouna)	181
Jiří Beneš: Ze zápisníku III. celoslovenské přehlídky	183
Slovo mají ochotníci	184
Bohdan Denk: K divadelní soutěži v Olomouckém kraji	186
Třísky	187
Z ochotnického života	188

Na II. str. obálky snímky z historie Jiráskových Hronovů, na III. straně obálky technický popis hronovského jeviště

Toto číslo mělo redakční uzávěrku v polovině července, vyšlo 13. 8. 1955

TEXT K NÁKRESU

- 1 osvětlovač,
- 2 napověda,
- 3 oponář,
- 4 tahy,
- 5 propadla,
- 6 varhany,
- 7 dirigentský pult,
- 8 pojízdná jeviště.

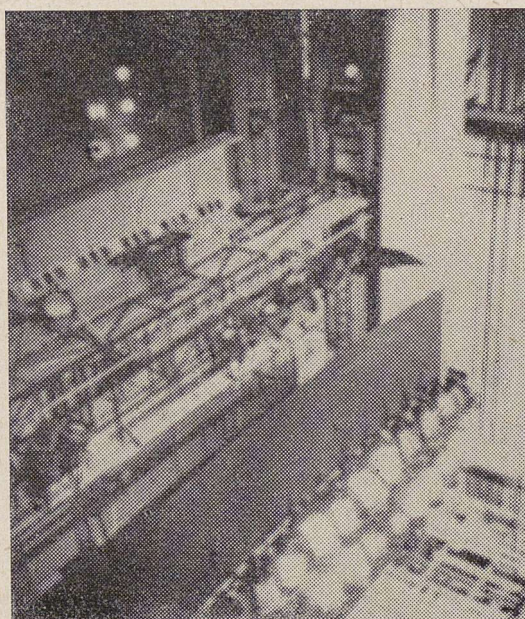
HRONOVSKÉ JEVIŠTĚ

Každý hostující soubor setkává se s řadou potíží, které vznikají proto, že nezná dostatečné prostředí, ve kterém bude hrát. Hronov je vyvrcholení celé soutěže ochotnických souborů a je proto velmi důležité, aby soubory byly alespoň ve zkratce informovány o technickém vybavení jeviště. Některé soubory a jistě mnozí jednotlivci z účastníků letošního Hronova Jiráskovo divadlo znají, přesto chceme osvěžit jejich paměť a také jim říci o změnách v zařízení divadla.

Hronovské jeviště je založeno na systému dvou pojízdných jevišť o rozměrech 4 x 8 m, která se přesunují z boční a zadní strany jeviště střídavě na hrací plochu. Toto zařízení umožňuje rychlé přestavby u scénicky složitých her tím, že lze předem postavit dvě scény při současně volné hrací ploše, nebo při hře o mnoha obrazech lze provádět přestavby střídavě na právě volném jevišti (kyvadlově). Posun děje se ručně a nelze jej provádět na otevřené a osvětlené scéně před diváky. Doba odsunu jedné scény a přisunu druhé trvá asi 30 až 120 vteřin podle zručnosti jevištních techniků.

Jevišťe je v provazišti vysoké 12 m, výška pobočných scén je 5,20 m, výška portálu 4 až 6 m. Je vybaveno po celé výšce bílým a černým horizontem (černý samet). Horizonty jsou posunovány elektrickými motory; jeden horizont lze rozvinout nebo svinout za dobu 30 až 60 vteřin. V podlaze jeviště jsou dvě propadla a je k dispozici šikmý a svislý ruční výťah pro rovnoměrné propadání nebo vynořování předmětů nebo osob. Jevišťe je opatřeno dvanácti tahy s protizávažími.

Osvětlovací kabina, která je současně kabinou zvukovou, je umístěna pod plochou jeviště s výhledem

na hrací plochu. Je vybavena divisorem a stavědlem 3 x 18 cestným. Světelný park sestává z 2 x 5 reflektorů v hledišti; u čtyř lze automaticky měnit filtry z kabiny. Jsou většinou o výkonu 2000 W. Osvětlovací lávka je vybavena deseti reflektory po 1000 W. Postranní portály mají po dvou 1000 W a jednom 2000 W reflektoru. Kromě těchto je několik reflektorů stojanových od výkonu od 500 do 3000 W. Horizont je osvětlen baterií 24 horizontových lamp s příslušnými barevnými filtry. Dále je k dispozici mrakový přístroj pro projekci pohyblivých mraků a jiná drobnější zařízení pro světelné efekty (měsíc, blesky atp.). V kabině je umístěn 25W zesilovač s gramomixerem o dvou discích a se dvěma přenosnými mikrofony.

Je zde rovněž archiv desek s běžnými zvukovými efekty. V orchestru, který lze zakrýt a použít jako předscény, jsou umístěny divadelní varhany.

Soustava praktikáblů je založena na rozměrech 100 x 200 cm (100 x 100 cm, 50 x 100 cm a 50 x 200 cm) při výškovém odstupňování 20 — 40 — 60 — 80 — 100 — 120 — 200 cm, s příslušnými schody. Opony jsou tři: hlavní na rámu, revuální a tylová, kterou je možno používat jak pro projekci, tak i transparentně.

Divadlo má celkem 4 šatny, poměrně dobře vybavenou rekvizitárnu a sklad dekorací. Celkové uspořádání jednotlivých prostorů a jejich rozměry jsou patrné z nákresu.

Přejeme všem souborům, které letos vstoupí na hronovská prkna, aby se jim v Jiráskově divadle líbilo, a všem poctivým ochotníkům, aby se sem se svými soubory také brzy dostali.

Ing. arch. Vlad. Mráz

Alois Jirásek vyšel do světa z neobyčejně tichého kouta Čech. Narodil se 23. srpna 1851 v Hronově, dnes úhledném, dosti živém městě, ale tehdy tak tichém městečku, že tu byli lidé jako ze světa. Dráhy tu ještě nebylo a cesta přes Náchod do kraje byla dlouhá, jinak pak kolem dokola byly samé jen kopce, nekonečně se táhnoucí stále výš a výše, a za nimi opět takové kopce, takže po světě tam dále v kraji nebylo tu ani památky. Ale i u Jirásků bylo ticho a prostě. Bydlili v malém přízemním dřevěném domku pod návrším, na němž stojí kostel se hřbitovem. Otec, původně tkadlec, měl tu malý pekařský krámk, kde jedině bylo chvílemi rušno, ale ti, kteří sem přicházeli, byli zase jen prostí lidé, takže život tu plynul stále stejně. Jen když se některý z těch starších lidí dal do vypravování o tom, jak bývalo kdysi, co zkusili nebo co se jim přihodilo v kopcích a horách, co se jim tam zjevilo divného nebo co tam slyšeli tajemného, tu se fantasie malého hochy rozehrála, stejně jako dostal-li do ruky nějakou knížku s obrázky, na nichž byli neznámí mu lidé a neznámé kraje.

(Z knihy Zdeňka Nejedlého „Alois Jirásek a společenský význam jeho díla“. — Snímek dnešního Hronova od K. Mince.)